

**DE BINDENDE KRACHT
EN DE AFDWINGBAARHEID
VAN DE DOOR HET
INTERNATIONALE HOF VAN JUSTITIE
AANGEDUIDE CONSERVATOIRE MAATREGELN**

DOOR

Prof. Dr. André BEIRLAEN
DOCENT AAN DE RECHTSCFAULTEIT
VAN DE VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL

TER INLEIDING

De recente weigering door de Verenigde Staten van Amerika om de door het Internationale Hof van Justitie aangeduide conservatoire maatregelen in de zaak *Activités militaires et paramilitaires au Nicaragua et contre celui-ci* (1) na te leven, ligt in de lijn van een bijzonder kwalijke traditie. Inderdaad reeds eerder weigerden Iran (*Anglo-Iranian Oil Co*-zaak en de zaak *Personnel diplomatique et consulaire des États-Unis à Téhéran*), IJsland (*Compétence en matière de pêcheries*-zaken) en Frankrijk (*Essais nucléaires*-zaken) onomwonden en *expressis verbis* de in deze geciteerde zaken aangeduide conservatoire maatregelen concreet uit te voeren. Het resultaat van een dergelijke houding is vanzelfsprekend dat de aangeduide conservatoire maatregelen geen enkel concreet en tastbaar effect sorteren, dat het geschil *sub judice* gewoonlijk nog verergert, dat het wantrouwen ten opzichte van het Hof nog vergroot wordt en dat aan het prestige van dit laatste bijgevolg een ernstige schade wordt toegebracht.

Deze respectieve weigeringen doen automatisch het probleem rijzen van de bindende kracht en de afdwingbaarheid van de conservatoire maatregelen.

Zoals verder zal blijken wordt dit probleem in de doctrine ten zeerste betwist, temeer daar het Hof zich zelf (ook) hieromtrent nog nooit uitdrukkelijk én ondubbelzinnig heeft uitgesproken en dit wellicht ook niet

(1) *C.I.J. Recueil 1984*, p. 169 sq.

in de onmiddellijke toekomst zal doen (2). Nochtans werden reeds pogingen ondernomen om het Hof tot een duidelijke stellingname te bewegen.

Zowel in de *Essais nucléaires*-zaken (3) als in de zaak *Plateau continental de la mer Egée* (4) werden conservatoire maatregelen aangevraagd niet alleen op basis van artikel 41 van het Statuut (5) en artikel 66 van het toenmalige Reglement (6), maar ook én terzelfdertijd op basis van artikel 33 van de Algemene Akte van 1928 (7). Dit laatste artikel laat er, in tegenstelling tot de fundamentele teksten van het Hof, niet de minste twijfel over bestaan dat de partijen verplicht zijn zich naar de aangeduide conservatoire maatregelen te gedragen (8).

In zijn pleidooi in de *Essais nucléaires (Australie c. France)*-zaak dwong de Australische advocaat Ellicott het Hof als het ware stelling te nemen

(2) Zie : FITZMAURICE, G., « The Law and Procedure of the International Court of Justice, 1951-4 : Questions of Jurisdiction, Competence and Procedure », *B.Y.I.L.*, 1958, p. 122; OELLERS-FRAHM, K., *Die einstweilige Anordnung in der internationalen Gerichtsbarkeit*, Berlin, etc., Springer-Verlag, 1975, p. 109; SZTUOKI, J., *Interim Measures in the Hague Court*, Deventer, Kluwer, 1983, p. 272 sq, p. 275, p. 280.

(3) *C.I.J. Recueil 1973*, p. 100 en p. 136.

(4) *C.I.J. Recueil 1976*, p. 4.

(5) Artikel 41 van het Statuut :

« 1. La Cour a le pouvoir d'indiquer, si elle estime que les circonstances l'exigent, quelles mesures conservatoires du droit de chacun doivent être prises à titre provisoire.

2. En attendant l'arrêt définitif, l'indication de ces mesures est immédiatement notifiée aux Parties et au Conseil de sécurité ».

(6) Artikel 66 van het toenmalige Reglement :

« Des mesures conservatoires.

1. Une demande en indication de mesures conservatoires peut être présentée à tout moment au cours de la procédure relative à l'affaire au sujet de laquelle elle est introduite. Elle spécifie quelle est cette affaire, quels sont les droits dont la conservation serait à assurer et quelles sont les mesures conservatoires dont l'indication est proposée.

2. La demande en indication de mesures conservatoires a la priorité sur toutes autres affaires. Il est statué d'urgence à son sujet.

3. Si la Cour ne siège pas, le Président en convoque sans retard les membres. En attendant que la Cour se réunisse et se prononce, le Président prend, s'il y a lieu, les mesures qui lui paraissent nécessaires afin de permettre à la Cour de statuer utilement.

4. La Cour peut indiquer des mesures conservatoires autres que celles qui sont proposées dans la demande.

5. Le rejet d'une demande en indication de mesures conservatoires n'empêche pas la partie qui l'avait introduite de présenter une nouvelle demande fondée sur des faits nouveaux.

6. La Cour peut indiquer d'office des mesures conservatoires. Si la Cour ne siège pas, le Président peut en convoquer les membres pour soumettre à la Cour la question de l'opportunité d'en indiquer.

7. La Cour peut en tout temps, à raison de changement de circonstances, rapporter ou modifier la décision portant indication de mesures conservatoires.

8. La Cour n'indique des mesures conservatoires qu'après avoir donné aux Parties la possibilité de faire entendre leurs observations à ce sujet. Il en est de même si la Cour rapporte ou modifie la décision qui les avait indiquées. »

(7) Artikel 33, lid 1 van de Algemene Akte van 1928 :

« Dans tous les cas où le différend fait l'objet d'une procédure arbitrale ou judiciaire, notamment si la question au sujet de laquelle les Parties sont divisées, résulte d'actes déjà effectués ou sur le point de l'être, la Cour Permanente de Justice Internationale, statuant conformément à l'article 41 de son Statut, ou le tribunal arbitral indiquera, dans le plus bref délai possible, quelles mesures provisoires doivent être prises. Les parties en litige seront tenues de s'y conformer ».

(8) Zie de gebruikte formulering : « Les parties ... seront tenues de s'y conformer ».

omtrent de al dan niet bindende kracht der conservatoire maatregelen :

« One can only conclude from the attitude expressed by the French Government in recent statements made on its behalf, from the letter addressed by it to this Court and from its failure to appear here, that it may not treat an indication of provisional or interim measures as binding on it. For this reason, the Australian Government would ask that the Court will see fit in any Order which it may make on provisional measures to recall France's obligation to accept them in the clear terms of the language of the last sentence of Article 33 (1) and to remind France of its obligations under Article 33 (3).

This my Government would ask whether the Court decided to found its jurisdiction to make such Order on Article 33 of the General Act or Article 41 of the Statute » (9).

Het Hof ontweek (zeer handig) een duidelijke stellingname door aan Australië uitdrukkelijk de vraag te stellen op welke van de twee teksten (Artikel 41 van het Statuut of artikel 33 van de Algemene Akte) de aanvraag tot conservatoire maatregelen nu uiteindelijk gefundeerd was (10). Door het feit dat Australië verkoos zijn aanvraag op artikel 41 van het Statuut te steunen (11) kon het Hof vervolgens conservatoire maatregelen aanduiden zonder zich over het al dan niet bindend karakter te moeten uitspreken (12).

Aangezien het Hof het probleem klaarblijkelijk niet zelf spontaan wenst op te lossen, dient via andere wegen naar een oplossing ervan gezocht te worden. Achtereenvolgens zal onderzocht worden of de conservatoire maatregelen nu een al dan niet bindend karakter bezitten en op welke wijze zij eventueel kunnen afdwongen worden.

AFDELING I. HET AL DAN NIET BINDEND KARAKTER.

1. *De doctrine.*

Onder de meest eminente auteurs bestaat de allergrootste onenigheid (en zelfs verwarring) omtrent de vraag of de door het Hof aangeduide conservatoire maatregelen nu al dan niet een bindend karakter bezitten.

(9) *C.I.J. Mémoires*, Vol. I, p. 192.

(10) *Ibidem*, p. 229-230.

(11) De reden voor deze beslissing lag klaarblijkelijk voor de hand. Door op artikel 41 van het Statuut te steunen, vermeed de Australische regering dat het Hof als voorwaarde voor de toepassing van artikel 33 van de Algemene Akte, zich verplicht zou voelen voorafgaandelijk te onderzoeken of deze Akte nog steeds van kracht was.

(12) Het Hof gebruikte ook in andere gevallen een zeer neutrale terminologie waaruit niet kan afgeleid worden of de conservatoire maatregelen nu al dan niet een bindend karakter bezitten. Zie bijvoorbeeld : *Anglo-Iranian Oil Co-zaak* waar het Hof de vroeger aangeduide conservatoire maatregelen ophief in volgende bewoordingen : « ... les mesures conservatoires sont en même temps frappées de caducité ... » (*C.I.J. Recueil 1952*, p. 114) en *Essais nucléaires* — zaken waarin het Hof alleen stelde : « ... les mesures conservatoires prennent fin en même temps ... » (*C.I.J. Recueil 1974*, p. 272 en p. 478). Het actuele Hof volgt aldus een identieke werkwijze als het Permanente Hof. Zo werden in de zaak *Dénonciation du Traité sino-belge du 2 novembre 1865* de vroeger aangeduide conservatoire maatregelen opgeheven in bewoordingen waaruit uiteindelijk niet kon afgeleid worden welk het juridisch effect dezer maatregelen precies was; alleenlijk werd gesteld dat « ... l'Ordonnance portant indication de mesures conservatoires qu'il [le Président] a rendue ... cessera de produire ses effets » (*O.P.J.I., Série A*, n° 8, p. 11).

Hierbij kunnen *grosso modo* vier grote stromingen onderscheiden worden :

- a) zij die twijfelen of de conservatoire maatregelen een bindend karakter bezitten;
- b) zij die menen dat de conservatoire maatregelen voor de partijen geen verplichtingen scheppen;
- c) zij die aan de conservatoire maatregelen een bindend karakter toeschrijven;
- d) zij voor wie de aangeduide conservatoire maatregelen weliswaar niet formeel verbindend zijn, maar toch een zeker belang vertonen.

Tot de eerste stroming behoren bijvoorbeeld auteurs als Arbour, Perrin, Jenks en Lauterpacht in zijn werk : « *The Development of International Law by the International Court* ». Terwijl Arbour (13) en Perrin (14) de argumenten die *pro et contra* het bindend karakter pleiten, naast elkaar plaatsen, zonder uiteindelijk tot een keuze te komen, schijnt de twijfel van Jenks (15) en Lauterpacht (16) vooral gefundeerd te zijn op de in artikel 41 van het Statuut gebruikte terminologie (17).

De tweede stroming wordt o.a. gevormd door Bin Cheng, Goldsworthy, Cocatre-Zilgien, Hammarskjöld, Hudson in zijn werk : « *The Permanent Court of International Justice* » (editie 1934) en Lauterpacht in zijn werk : « *The Function of Law in the International Community* ». Zowel Cheng (18), Goldsworthy (19), Cocatre-Zilgien (20), Hammarskjöld (21), Hudson (22) en

(13) « Quelques réflexions sur les mesures conservatoires indiquées par la Cour internationale de Justice », *Les Cahiers de Droit*, 1975, p. 536-550.

(14) « Les mesures conservatoires dans les affaires relatives à la compétence en matière de pêcheries », *R.G.D.I.P.*, 1973, p. 33-34.

(15) *The prospects of International Adjudication*, London, etc., Stevens & Sons, 1964, p. 157 : « It remains controversial whether under the present terms of the Statute of the Court there is any obligation upon parties to comply with provisional measures indicated by the Court for the preservation of their respective rights pending proceedings ».

(16) *The Development of International Law by the International Court*, London, Stevens & Sons, 1958, p. 110, p. 112 en vooral p. 254 : « At the same time, the language of Article 41 of the Statute precludes any confident affirmation of the binding force of the measures issued by it under that Article ... Whatever may be the answer — and none is here ventured — to this question, it ought to be clear that a party disregarding an Order indicating provisional measures acts at its peril and that the Order must be regarded at least as a warning estopping a party from denying knowledge of any probable consequences of its actions ».

(17) Zie *infra*.

(18) *General Principles of Law as applied by International Courts and Tribunals*, London, Stevens & Sons, 1953, p. 273.

(19) « Interim measures of protection in the International Court of Justice », *A.J.I.L.*, 1974, p. 273-274.

(20) « Les mesures conservatoires déoidées par le juge ou par l'arbitre international », *R.G.D.I.P.*, 1966, p. 45-46. « Les mesures conservatoires en droit international », *R.E.D.I.*, 1955, p. 107-108.

(21) « Quelques aspects de la question des mesures conservatoires en droit international positif », in : HAMMARSKJÖLD, Å., *Juridiction internationale*, Leiden, Sijthoff, 1938, p. 299-322, *passim*.

(22) *The Permanent Court of International Justice. A Treatise*, New York, The Macmillan Company, 1934, p. 415.

Lauterpacht (23) steunen hun stelling op de wordingsgeschiedenis van de fundamentele teksten van het Hof en (of) op de gebruikte terminologie in artikel 41 van het Statuut (24). Bovendien beroept Hammarskjöld zich op het argument dat het Hof conservatoire maatregelen kan aanduiden zonder eerst zijn bevoegdheid ten gronde vastgesteld te hebben (25), waaruit dan noodzakelijkerwijs volgt dat de conservatoire maatregelen geen verplicht karakter kunnen hebben.

Tot de derde stroming die aan de conservatoire maatregelen wel degelijk een bindend karakter toekent, behoren bijvoorbeeld : Hambro, Dubisson, Rolin, Hudson in zijn werk : « *The Permanent Court of International Justice 1920-1942* » (editie 1943), Niemeyer, Nantwi, Mani, Rosenne, Fitzmaurice, Elkind, Elias en Crockett. Om tot een dergelijk besluit te komen hanteren deze auteurs verschillende argumenten, die uiteindelijk min of meer dicht bij elkaar aanleunen (26). Naar Hambro ontleen de conservatoire maatregelen hun bindend karakter aan het feit dat zij deel uitmaken van het algemeen volkenrecht, dat, aan partijen *sub judice*, verbiedt op de eindbeslissing te prejudiciëren of het geschil te doen verergeren of uit te breiden (27). Dubisson schijnt het verbindend karakter der ordonnances, houdende aanduiding der conservatoire maatregelen, af te leiden uit het verbindend karakter der arresten (28). Rolin verdedigt de juridisch bindende kracht der conservatoire maatregelen hoofdzakelijk op basis van de institutionele effectiviteit (29) (30), net als Mani trouwens (31). Hudson is van mening dat wanneer een Staat de diensten van het Hof aanvaardt, hij eveneens die bevoegdheid aanvaardt « included in the judicial process entrusted to the Court »; aangezien tot deze laatste bevoegdheden de bevoegdheid ter aanduiding van conservatoire maatregelen behoort, is de Staat bijgevolg verplicht de aangeduide conservatoire maatregelen uit te

(23) *The Function of Law in the International Community*, Oxford, At the Clarendon Press, 1933, p. 208, voetnoot 1.

(24) Zie *infra*.

(25) Omtrent deze specifieke problematiek zie bijvoorbeeld : BEIRLAEN, A., « De ordonnantie van 11 september 1976 gewezen in de zaak *Plateau continental de la mer Egée* en de bevoegdheidsproblematiek in de fase der conservatoire maatregelen van het Internationale Hof van Justitie », *R.B.D.I.*, 2/1978-1979, p. 425 sq.

(26) Zie *infra*.

(27) « The binding character of the provisional measures of protection indicated by the International Court of Justice », in : *Rechtsfragen der Internationalen Organisation, Festschrift für Hans Wehberg zu seinem 70. Geburtstag*, Frankfurt am Main, V. Klostermann, 1956, p. 167.

(28) *La Cour Internationale de Justice*, Paris, L.G.D.J., 1964, p. 228-230.

(29) « Force obligatoire des ordonnances de la Cour permanente de Justice internationale en matière de mesures conservatoires », in : *Mélanges offerts à Ernest Mahaim*, Tome II, Paris, Librairie du Recueil Sirey, 1935, p. 295.

(30) Zie echter het pleidooi van ROLIN in de *Anglo-Iranian Oil Co-zaak* (O.I.J. *Mémoires*, p. 446) waarin hij eerder het niet-verbindend karakter der conservatoire maatregelen lijkt te verdedigen.

(31) « Interim Measures of Protection : Article 41 of the ICJ Statute and Article 94 of the U.N. Charter », *I.J.I.L.*, 1970, p. 362.

voeren (32) (33). Naar Niemeyer is de ordonnantie houdende aanduiding van conservatoire maatregelen juridisch bindend « weil sie die Ausfüllung einer von den Staaten eingegangenen Blankettverpflichtung darstellt » (34) (35). Nantwi volgt de redenering van Dubisson : de conservatoire maatregelen dienen de effectiviteit van de eindbeslissing (die een bindend karakter heeft) te garanderen; dit bindend karakter van de eindbeslissing kan ontkracht worden indien een der partijen de eindbeslissing kan ontkrachten; bijgevolg : « it would seem to follow, therefore, from the binding force of final judgments, that interim measures, intended to ensure the potency of these final judgments, are of equal binding character » (36). Rosenne van zijn kant, is van mening dat een ordonnantie, houdende aanduiding van conservatoire maatregelen, weliswaar niet met een arrest kan gelijkgesteld worden, maar nochtans « it is a decision and so long as it is in force, is comprehended within the conventional and customary obligations to comply with the decision of the Court, incumbent upon every litigating State » (37). Tenslotte laat ook Fitzmaurice er geen twijfel over bestaan dat de conservatoire maatregelen wel degelijk een bindend karakter bezitten :

« The whole logic of the jurisdiction to indicate interim measures entails that, when indicated, they are binding — for this jurisdiction is based on the absolute necessity, when the circumstances call for it, of being able to preserve, and to avoid prejudice to the rights of the parties, as determined by the final judgment of the Court. To indicate special measures for that purpose, if the measures, when indicated, are not even binding ..., lacks all point, except in so far as the parties may be expected to give a voluntary compliance to the Order of the Court. Even so, such a position in no way accords with the urgency and importance so clearly and deliberately imparted to the matter by the language of Article 61 of the Rules of Court » (38) (38bis).

De vierde stroming bestaat onder andere uit Dumbauld, Guggenheim, Fachiri en Delbez. Naar Dumbauld zijn de door het Hof aangeduide conservatoire maatregelen geen « suggestions », « proposals » of « recommenda-

(32) *The Permanent Court of International Justice 1920-1942. A Treatise*, New York, The Macmillan Company, 1943, p. 426.

(33) HUDSON verklaart zijn standpunt gewijzigd te hebben « after a re-study of the question and in the light of the accumulating jurisprudence » (« The Thirtieth Year of the World Court », *A.J.I.L.*, 1952, p. 23).

(34) *Einstweilige Verfügungen des Weltgerichtshofs, ihr Wesen und ihre Grenzen*, Leipzig, Noske, 1932, p. 43.

(35) Voor een kritiek op deze visie : HAMMARSKJÖLD, A., *loc. cit.*, p. 321-322.

(36) *The enforcement of international judicial decisions and arbitral awards in public international law*, Leyden, Sijthoff, 1967, p. 153.

(37) *The Law and Practice of the International Court*, Sijthoff, Leyden, 1965, p. 141.

(38) *Loc. cit.*, p. 122-123.

(38bis) Zie ook : ELKIND, J., *Interim protection. A functional approach*, The Hague, Nijhoff, 1981, p. 163-164; ELIAS, T., *The International Court of Justice and the indication of Provisional Measures of Protection*, Geneva, United Nations, 1978, p. 11; CROCKETT, C., « The Effects of Interim Measures of Protection in the International Court of Justice », *Calif. West. Int. L.J.*, 1977, p. 351 sq., *passim*. Deze auteurs voeren mijns inziens geen nieuwe argumenten in de discussie aan.

tions » (39) en hebben zij geen bindende kracht (40); overeenkomstig artikel 41 van het Statuut bestaat de taak van het Hof erin : « ... to indicate what is necessary for the parties to do in order to fulfill their obligations under international law, but the parties remain free to observe such indication or not as they choose » (41); ofschoon een ordonnantie ter aanduiding van conservatoire maatregelen niet formeel bindend is, toch is zij van uitzonderlijk belang « as being the solemn pronouncement of a learned and august tribunal acting in the course of its official duty » (42). Guggenheim ontzegt eveneens aan de conservatoire maatregelen een bindend karakter (43) en beschouwt ze, overeenkomstig de bepalingen van het Statuut, als eenvoudige aanbevelingen (44); anderzijds is hij van mening dat de niet-naleving van de ordonnantie houdende aanduiding van conservatoire maatregelen kan verholpen worden, via de morele en politieke drukkingmiddelen waarover de Volkenbond beschikt (45); tenslotte zou de weigering van een partij om zich te gedragen naar de aangeduide conservatoire maatregelen, het Hof ertoe kunnen bewegen een schadeloosstelling toe te kennen aan de partij die ten gevolge van de niet-naleving een schade zou geleden hebben (46). Fachiri is van mening dat, behoudens indien de partijen op voorhand zouden overeengekomen zijn om de conservatoire maatregelen na te leven, « it is submitted that parties are not technically under a legal obligation to comply with the Court's decision, although failure to do so would be highly improper » (47). Delbez ontzegt al evenzeer aan de conservatoire maatregelen een verbindend karakter, maar nuanceert eveneens door er onmiddellijk aan toe te voegen : « à supposer qu'un des plaideurs ait refusé, comme il en a le droit, de se conformer à une mesure conservatoire et que la partie adverse ait subi un dommage de ce fait, la Cour pourrait être amenée à en accorder réparation » (48).

Bij dit summier overzicht van de meest gezaghebbende doctrine dienen mijns inziens een drietal bemerkingen geformuleerd :

1° Het feit dat bepaalde auteurs aan de conservatoire maatregelen in het algemeen een bindend karakter ontzeggen, betekent daarom nog niet

(39) *Interim measures of Protection in International Controversies*, 's Gravenhage, Nijhoff, 1932, p. 166.

(40) *Op. cit.*, p. 168.

(41) *Op. cit.*, p. 169.

(42) *Ibidem*.

(43) « Les mesures conservatoires dans la procédure arbitrale et judiciaire », *R.C.A.D.I.*, 1932, II, p. 678 en p. 695.

(44) *Les Mesures provisoires de Procédure internationale et leur Influence sur le Développement du Droit des Gens*, Paris, Sirey, 1931, p. 62. De auteur verzwakt echter zijn mening in zijn « Les mesures conservatoires dans la procédure arbitrale et judiciaire », *loc. cit.*, p. 678.

(45) « Les mesures conservatoires dans la procédure arbitrale et judiciaire », *loc. cit.*, p. 678.

(46) *Traité de Droit international public*. Avec mention de la pratique internationale et suisse, Tome II, Genève, Librairie de l'Université, 1954, p. 153, noot 2.

(47) *The Permanent Court of International Justice. Its Constitution, Procedure and Work*, London, Oxford University Press, 1932, sec. ed., p. 111.

(48) *Les principes généraux du contentieux international*, Paris, L.G.D.J., 1962, p. 118.

dat de conservatoire maatregelen *in geen enkel geval* bindende kracht zouden kunnen krijgen. Zo wijzen zowel Hammarskjöld (49), Cocatre-Zilgien (50), Dumbauld (51), Delbez (52), Hudson in zijn werk : « *The Permanent Court of International Justice* » (editie 1934) (53) als Fachiri (54) erop dat partijen er zich kunnen toe verbinden de aangeduide conservatoire maatregelen als bindend te beschouwen. Dit zal bijvoorbeeld het geval zijn voor de Staten die de Algemene Akte (55), de herziene Algemene Akte (56), de Verdragen van Locarno (57) of het Europees Verdrag voor de Vreedzame regeling van geschillen (58) geratificeerd hebben. De bindende kracht die de conservatoire maatregelen aldus verkrijgen, ontleen ze dan niet aan het Statuut, maar aan het specifieke geratificeerde verdrag.

2° Door Dumbauld (59), Hammarskjöld (60) en Rolin (61) worden de ordonnanties houdende aanduiding van conservatoire maatregelen, vergeleken met adviezen van het Hof. Ofschoon er eventueel misschien tussen een dergelijke ordonnantie en een advies bepaalde raakpunten zouden kunnen gevonden worden, lijkt een dusdanige vergelijking mij toch nogal ver gezocht. Er bestaat immers een uitgesproken kwalitatief niveauverschil tussen het optreden van het Hof in de uitoefening van zijn adviserende bevoegdheid en bij het aanduiden van conservatoire maatregelen.

3° De door de auteurs aangehaalde argumenten om hun respectieve meningen te staven kunnen uiteindelijk duidelijk in twee groepen onderscheiden worden. Zij die aan de conservatoire maatregelen iedere bindende kracht ontzeggen, steunen zich hiervoor hoofdzakelijk op de voorbereidende werkzaamheden bij de redactie van de fundamentele teksten en de gebruikte formulering in de tekst van het Statuut; zij die daarentegen de conservatoire maatregelen als bindend beschouwen doen hiervoor beroep op de « algemene rechtsbeginselen » en (of) op het principe van het « effet utile ».

Ofschoon deze argumentaties verder grondiger zullen uitgediept worden (62), dient er toch op gewezen dat bepaalde auteurs in deze materie klaarblijkelijk onlogisch en zelfs juridisch verkeerd redeneren. Zo beschouwt Guggenheim de conservatoire maatregelen weliswaar als niet bindend, maar

(49) *Loc. cit.*, p. 322 sq.

(50) « Les mesures conservatoires décidées par le juge ou par l'arbitre international », *loc. cit.*, p. 45-46, en : « Les mesures conservatoires en droit international », *loc. cit.*, p. 107.

(51) *Op. cit.*, p. 169.

(52) *Op. cit.*, p. 119.

(53) P. 415-416.

(54) *Op. cit.*, p. 111.

(55) Art. 33, lid 1.

(56) Art. 33, lid 1.

(57) Art. 19.

(58) Art. 31, lid 1.

(59) *Op. cit.*, p. 169.

(60) *Loc. cit.*, p. 324-325.

(61) *Loc. cit.*, p. 298.

(62) Zie *infra*.

is terzelfdertijd toch de mening toegedaan dat « le refus de se conformer aux mesures conservatoires indiquées pourrait amener la Cour à accorder une réparation à la partie qui a subi un dommage de ce fait » (63) (64). Indien een ordonnantie houdende aanduiding van conservatoire maatregelen de partijen niet bindt, kan er, mijns inziens, in geval van niet-naleving van deze ordonnantie, geen schadeloosstelling worden toegekend. Algemeen is immers aanvaard dat de internationale aansprakelijkheid slechts voortvloeit uit schending van een internationale verplichting (65).

2. De voorbereidende werkzaamheden bij de redactie der fundamentele teksten van het Hof.

Mijns inziens heeft Fitzmaurice alle gelijk wanneer hij stelt dat de twijfels omtrent het al dan niet bindend karakter van een ordonnantie houdende aanduiding van conservatoire maatregelen, voortvloeien uit de in het Statuut gebruikte formulering waar deze de conservatoire maatregelen betreffen (66). Hierbij wordt dan een duidelijke allusie gemaakt op het feit dat het Hof, overeenkomstig artikel 41 van het Statuut, conservatoire maatregelen « aanduidt ».

Aangezien de tegenstanders van het bindend karakter der conservatoire maatregelen steeds verwijzen naar de voorbereidende werkzaamheden bij de redactie van de fundamentele teksten, en voor zover in het licht van artikel 32 van het Weense *Verdrag betreffende het verdragsrecht*, bij de interpretatie aandacht dient besteed aan de voorbereidende werkzaamheden (67), is een onderzoek van deze voorbereidende werkzaamheden dan ook gewenst.

Een studie van de voorbereidende werkzaamheden bij de oorspronkelijke redactie van artikel 41 van het Statuut van het Permanente Hof (68) toont duidelijk aan dat de gebruikte formulering « indiquer des mesures conservatoires » opzettelijk én doelbewust verkozen werd boven de formulering « ordonner des mesures conservatoires » en dat een, in uitvoering van arti-

(63) *Traité de Droit international public*, Tome II, p. 153, noot 2.

(64) Ook DELBEZ (*op. cit.*, p. 118).

(65) ACCIOLY, H., « Principes généraux de la responsabilité internationale d'après la doctrine et la jurisprudence », *R.O.A.D.I.*, 1959, I, p. 364; DE VISSOHER, C., « La responsabilité des Etats », *Bibliotheca Visseriana*, Tomus Secundus, 1924, p. 91; *Usine de Chorzów, fond, arrêt n° 13*, 1928, *C.P.J.I. Série A*, n° 17, p. 29.

(66) *Loc. cit.*, p. 122.

(67) Zie ROSENNE, S., *The Law of Treaties. A Guide to the Legislative History of the Vienna Convention*, Leyden, Sijthoff, 1970, p. 217. Over voorbereidende werkzaamheden en interpretatie: DEGAN, V. D., *L'interprétation des accords en droit international*, La Haye, Nijhoff, 1963, p. 123 sq.; DE VISSOHER, C., *Problèmes d'interprétation judiciaire en droit international public*, Paris, Pédone, 1963, p. 115 sq.; LAUTERPAUCHT, H., « Les travaux préparatoires et l'interprétation des traités », *R.O.A.D.I.*, 1934, II, p. 713 sq.; SPENGER, J., *L'interprétation des Traités par les Travaux préparatoires*, Paris, Les éd. internationales, 1934.

(68) Zie vooral de lotgevallen van het amendement-FERNANDES (*Cour Permanente de Justice Internationale. Comité consultatif de juristes. Procès-verbaux des séances du Comité*, 16 juillet 1920, avec annexes, La Haye, Van Langenhuyse, 1920, p. 609, p. 567-568, p. 588).

kel 41 van het Statuut genomen ordonnantie, geen « arrêt, même interlocutoire, immédiatement exécutoire, par provision » is (69).

Bij de bespreking van de eventuele herziening van artikel 41 van het Statuut in 1929 werd, in de schoot van het speciaal daartoe opgericht Comité van Juristen, door Politis onrechtstreeks het probleem omtrent het al dan niet bindend karakter der conservatoire maatregelen opgeworpen (70). Het antwoord van Root, waarmede het Comité uiteindelijk klaarblijkelijk zijn instemming betoonde, laat er niet de minste twijfel over bestaan dat de door het Hof (rechtstreeks of bij delegatie) aangeduide conservatoire maatregelen geen enkel voor de partijen bindend karakter bezitten (71).

Naar aanleiding van het voorstel-Fromageot (72) om, ter gelegenheid van de herziening van het Reglement in 1930, een tekstwijziging door te voeren waaruit het verplicht karakter der conservatoire maatregelen duidelijk zou blijken, grepen opnieuw belangrijke besprekingen omtrent dit specifieke probleem plaats. Rechter Anzilotti sprak zich weliswaar niet uit in deze of gene richting, maar wees erop dat de term « *indiquer* » opzettelijk én doelbewust gekozen was op het ogenblik van de redactie van het Statuut en het Reglement (73). De Griffier (Hamarskjöld) bevestigde de verklaring van Anzilotti :

« Citant le rapport du Comité des Dix en 1920, il montre que ce terme avait été tiré des traités Bryan, et qu'il n'avait pas été jugé possible, vu les droits souverains des Etats, d'employer un terme plus énergique. En fait, le Comité a rejeté une proposition portant que « la Cour ordonne » des mesures conservatoires. Au moment de l'élaboration du Règlement, le « Comité de procédure », formé dans le sein de la Cour, avait proposé le texte actuel de l'article 57, estimant que la Cour ne pourrait assurer l'exécution d'une ordonnance portant fixation de mesures conservatoires; ce texte a été adopté » (74).

(69) Zie het rapport van DE LAPRADELLE : *Ibidem*, p. 735-736.

(70) *Société des Nations. Comité de juristes chargé de l'étude du Statut de la Cour permanente de Justice Internationale. Procès-verbal de la Session tenue à Genève du 11 au 19 mars*, p. 63-64.

(71) *Ibidem*, p. 64 :

« A son avis, les mesures prises par le Président diffèrent d'un jugement ou d'un ordre. Les parties à un litige, lorsqu'elles soumettent leur controverse à la Cour, pourraient être considérées comme comparaissant avec l'obligation de ne pas faire disparaître le sujet qui fait la matière de leur controverse ou en tout cas avec l'obligation de ne pas anticiper sur le jugement de la Cour en prenant l'initiative de certaines mesures. Une telle obligation est implicitement comprise dans leur acceptation de la juridiction de la Cour. Aux termes de l'article 41 du Statut, la Cour indique simplement ce que comporte le devoir des parties et quelles mesures il est nécessaire de prendre dans le cas où les parties se conforment aux obligations qu'implique leur soumission à la Cour. L'indication d'obligations de cette nature ne doit pas être considérée comme un jugement à faire exécuter. La Cour, ou son Président, doit simplement indiquer ce qu'il est nécessaire de faire et un refus de s'incliner serait naturellement consigné dans un rapport. La Cour, dans les jugements définitifs, devra examiner si les indications fournies par le Président ont été l'expression exacte des obligations incombant aux parties. Il appartient au Président de les indiquer, mais liberté est laissée aux parties de se conformer à cette indication. Le Président donne simplement à entendre, en sa qualité de Président de la Cour, ce qu'il considère être les obligations des parties ».

(72) *C.P.J.I. Série D, deuxième add. au n° 2*, p. 289; de latere versies : *ibidem*, p. 297.

(73) *Ibidem*, p. 182.

(74) *Ibidem*, p. 183.

Na deze adekwate uitleg van de Griffier, was Fromageot van mening dat het Hof zich inderdaad aan machtsoverschrijding zou bezondigen, mocht het inderdaad conservatoire maatregelen « voorschrijven »; hij meende echter wel dat de partijen de morele verplichting hadden de aangeduide conservatoire maatregelen uit te voeren (75). Dit laatste was ook de mening van Cecil Hurst (76). Schükking van zijn kant, was van oordeel dat de wordingsgeschiedenis van artikel 41 van doorslaggevende aard was in de zin dat aan het Hof geen bevoegdheid werd verleend om conservatoire maatregelen « op te leggen » (77), met als gevolg dat deze dan ook maar eenvoudige aanbevelingen zijn, zonder bindende kracht (78). Rolin-Jaquemyns zag in de ordonnanties ter aanduiding van conservatoire maatregelen weliswaar geen « eenvoudige aanbevelingen »; hij meende wel dat het Hof bij wijze van deze ordonnanties aan de partijen signaleert wat hen te doen staat, teneinde in harmonie te blijven met wat het Hof meent het recht te zijn en dat daarmee zijn taak beëindigd is (79). Van Eysinga (80) en Guerrero (81) kenden daarentegen aan de conservatoire maatregelen wel degelijk een zeker verplichtend karakter toe.

Ofschoon uit deze debatten mijns inziens een zekere verwarring blijkt, toch kan het moeilijk ontkend worden dat de meerderheid van de rechters het vroegere, door Root verdedigde standpunt bijtrad (82) (83).

Het onderzoek van de debatten naar aanleiding van de redactie der fundamentele teksten in verband met de conservatoire maatregelen, schijnt de tegenstanders van het verbindend karakter der conservatoire maatregelen in het gelijk te stellen. Het Hof heeft steeds uitdrukkelijk geweigerd om conservatoire maatregelen « voor te schrijven » of « op te leggen »; het

(75) *Ibidem*.

(76) *Ibidem*.

(77) *Ibidem*.

(78) *Ibidem*, p. 199.

(79) *Ibidem*.

(80) *Ibidem*, p. 198.

(81) *Ibidem*.

(82) *Contra* echter : ROLIN (*loc. cit.*, p. 292) die van mening is dat de meerderheid van de leden van het Hof geneigd waren een groter gezag aan de ordonnanties, houdende aanduiding van conservatoire maatregelen, toe te kennen, dan hun voorgangers. Naar ROSENNE (« L'exécution et la mise en vigueur des décisions de la Cour internationale de Justice », *R.G.D.I.P.*, 1953, p. 564, noot 36) waren de rechters (met uitzondering van SCHÜKING) van oordeel dat de conservatoire maatregelen bindend waren. Deze bewering van ROSENNE wordt echter helemaal niet gestaafd door een ontleding van de besprekingen die plaats grepen in de schoot van het Hof. Nochtans is ook MANI (« Interim Measures of Protection : Article 41 of the ICJ Statute and article 94 of the U.N. Charter », *loc. cit.*, p. 365, noot 29) al evenzeer de mening toegedaan dat uit de debatten bleek dat een *consensus* bestond ten gunste van het bindend karakter der conservatoire maatregelen.

(83) Tijdens de debatten naar aanleiding van de Reglementswijziging van 1936 kwam het probleem van het al dan niet bindend karakter der conservatoire maatregelen nog nauwelijks ter sprake. Alleen GUERRERO wees er in dit verband op dat de in artikel 41 van het *Statut* opgenomen term « *indiquer* » ertoe strekte « pour ménager la susceptibilité des États » (*C.P.J.I. Série D, troisième add. au n° 2*, p. 282).

wenste ze alleen « aan te duiden ». Deze visie wordt ook door Hammarskjöld verdedigd (84), die persoonlijk aan alle voorbereidende werkzaamheden en debatten naar aanleiding van de redactie der fundamentele teksten deelnam, hetgeen op zichzelf de intrinsieke waarde van zijn visie kracht bijzet (85).

3. *De conservatoire maatregelen als « algemene rechtsbeginselen ».*

Het feit dat conservatoire maatregelen in de onderscheiden interne rechtssferen algemeen verspreid zijn (86) en dus klaarblijkelijk behoren tot de « door de beschaafde volkeren erkende algemene rechtsbeginselen », in de zin van artikel 38, lid 1, c) van het Statuut, zou als argument kunnen gehanteerd worden om aan de conservatoire maatregelen in de internationale rechtssfeer een verbindend karakter toe te kennen, aangezien deze evenzeer in de onderscheiden interne rechtssferen een verbindend karakter bezitten.

Ofschoon het enerzijds dient toegegeven te worden dat zowel het Permanente als het Internationale Hof veelvuldig (weliswaar dikwijls zeer discreet en impliciet) teruggrijpen naar de « algemene rechtsbeginselen » (87), toch dient mijns inziens hierbij steeds de grootste omzichtigheid betoond, om de eenvoudige reden dat « ... while municipal law can be used as a reservoir for international law, there are, in the nature of things, severe limits to this process, for there may be a fault of logic in approaching problems of international law and international administration by the standards of municipal law and municipal practices, and danger in drawing hasty analogies from the latter » (88).

Naar aanleiding van de herziening van het Reglement in 1930 werd door bepaalde rechters verwezen naar de conservatoire maatregelen in de onder-

(84) *Loc. cit.*, p. 314.

(85) Zelfs HAMBRØ (loc. cit., p. 104, noot 52), als voorstander van het verbindend karakter der conservatoire maatregelen, dient toe te geven, met verwijzing naar de studie waarin HAMMARSKJÖLD het niet-bindend karakter der conservatoire maatregelen verdedigt: « This article must be accorded a special place since the Registrar of the Court would probably not so unequivocally have stressed the unbinding character of the measures without very cogent reasons ».

(86) DUMBAULD (op. cit., p. 42 sq.) gaat uitvoerig in op het fenomeen der conservatoire maatregelen in de interne rechtssfeer. Zie ook: NIEMEYER, H., op. cit., p. 14 sq.; VAN REEPINGHEN, C., in: *Parlementaire Bescheiden, Senaat*, zitting 1963-1964, n° 60, p. 138-139.

(87) BLONDEL, A., « Les principes généraux de droit devant la Cour Permanente de Justice Internationale et la Cour internationale de Justice », in: *Recueil d'études de droit international en hommage de Paul Guggenheim*, Genève, Imprimerie de la Tribune de Genève, 1968, p. 201 sq.; HERCZEGH, G., *General Principles of Law and the International Legal Order*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1969, p. 27 sq.; JENKS, W., *The Prospects of International Adjudication*, p. 268 sq.; *Répertoire des décisions et des documents de la procédure écrite et orale de la Cour permanente de Justice internationale et de la Cour internationale de Justice*, Série I. Cour permanente de Justice Internationale 1922-1945, Volume 2. Les sources du droit international, par K. MAREK, H.-P. FURRER et A. MARTIN, Genève, Publications de l'I.U.H.E.L., 1967, p. 947 sq.

(88) ROSENNE, S., *The law and Practice of the International Court*, p. 609.

scheiden nationale wetgevingen. Zo maakten Negulesco (89) en Schükung (90) verwijzingen naar de verschillende doeleinden die de conservatoire maatregelen in de onderscheiden interne rechtssferen konden vervullen. Zeer terecht wees Anzilotti op het absoluut relatief karakter van een dergelijke vergelijking :

« La notion des mesures conservatoires varie sans aucun doute selon les diverses législations, mais en outre elle revêt dans le procès entre Etats une forme très différente de celle sous laquelle elle se présente en droit national. La situation et les intérêts des Etats plaideurs sont très différents de ceux du débiteur et du créancier » (91) (92).

Dit standpunt van Anzilotti duikt opnieuw op in de afwijkende mening van Winiarski en Badawi Pacha bij de ordonnantie houdende aanduiding van conservatoire maatregelen in de *Anglo-Iranian Oil Co*-zaak, wanneer zij wezen op het kwalitatief niveauverschil tussen de conservatoire maatregelen in de interne en in de internationale rechtssfeer (93).

Nochtans kan het niet geloofwaardig worden dat het Permanente Hof in zijn ordonnantie van 5 december 1939 houdende aanduiding van conservatoire maatregelen in de zaak *Compagnie d'Electricité de Sofia et de Bulgarie* wel degelijk *expressis verbis* van oordeel was dat de conservatoire maatregelen behoorden tot de « algemene rechtsbeginselen » (94) (95). Bijgevolg zou, in het licht van deze uitspraak, aan de door het Hof aangeduide conservatoire maatregelen dan ook een bindend karakter kunnen toegekend worden.

4. Het principe van het « effet utile ».

Overeenkomstig het principe van het « effet utile » dienen de beschikkingen van een verdrag eerder in de zin geïnterpreteerd te worden waarin ze een positief effect sorteren, dan in de zin waarin ze helemaal geen effect sorteren. Dit principe, uitgedrukt in het adagium « *Ut res magis valeat quam pereat* », vloeit voort uit het algemeen principe van de goede trouw (96) en heeft in de praktijk zeer grote diensten bewezen. Het werd dan ook

(89) *C.P.J.I., Série D, deuxième add. au n° 2*, p. 192.

(90) *Ibidem*, p. 193.

(91) *Ibidem*, p. 194.

(92) In dezelfde zin : GUGGENHEIM P., *Les mesures provisoires de Procédure internationale et leur Influence sur le Développement du Droit des Gens*, p. 6-7.

(93) « Ces mesures en droit international ont un caractère exceptionnel à un plus haut degré encore qu'en droit interne » (*C.I.J. Recueil* 1951, p. 97).

(94) *C.P.J.I., Série A/B n° 79*, p. 199.

(95) Dit principe werd ook zeer duidelijk onderstreept door de Portugese regering in de zaak *Droit de passage sur territoire indien* (*C.I.J. Mémoires*, Vol. I, p. 32 en *C.I.J. Recueil* 1957, p. 152).

(96) EHRLICH, L., « L'interprétation des traités », *R.C.A.D.I.*, 1928, IV, p. 81.

herhaaldelijk, zowel door het Permanente (97), als door het Internationale Hof (98) aangewend.

In de veronderstelling bijgevolg dat artikel 41 van het Statuut zou geïnterpreteerd worden in het licht van het « effet utile », zou kunnen geconcludeerd worden dat de conservatoire maatregelen inderdaad een bindend karakter dienen te bezitten, aangezien ze in dat geval meer positief effect sorteren dan in het geval ze geen bindend karakter wordt toegekend.

Een dergelijke redenering zou ongetwijfeld exact zijn, mocht het principe van het « effet utile » een onbeperkte geldingskracht bezitten. Dit laatste is echter helemaal niet het geval. Zoals Charles De Visscher het pertinent formuleert : « La recherche de l'effet utile (*ut regis magis valeat quam pereat*) ne peut dégénérer en un raisonnement abstrait autour d'un but que l'on suppose hâtivement avoir été celui des parties, alors qu'une ineffectivité partielle du traité peut s'expliquer par leur volonté réfléchie de ne pas s'engager au-delà d'un certain point » (99).

Het principe van het « effet utile » dient dus gerelativeerd te worden in deze zin dat het niet geldt indien partijen opzettelijk aan de verdragsbepalingen zekere beperkingen hebben gesteld (100). Vandaar dat het actuele Hof uitdrukkelijk poneerde :

« Le principe d'interprétation exprimé par la maxime *ut res magis valeat quam pereat*, principe souvent désigné sous le nom de principe de l'effet utile, ne saurait autoriser la Cour à entendre la clause de règlement des différends insérée dans les traités de paix dans un sens qui, comme il vient d'être exposé, contredirait sa lettre et son esprit » (101).

(97) Zie bijvoorbeeld : *Acquisition de la nationalité polonaise, avis consultatif, 1923, C.P.J.I., Série B, n° 7, p. 16-17; Échange des populations grecques et turques, avis consultatif, 1925, C.P.J.I., Série B, n° 10, p. 25; Compétence de l'OIT pour réglementer accessoirement le travail personnel du patron, avis consultatif, 1926, C.P.J.I., Série B, n° 13, p. 19; Compétence de la Commission européenne du Danube, avis consultatif, 1927, C.P.J.I., Série B, n° 14, p. 27; Emprunts brésiliens, arrêt n° 15, C.P.J.I., Série A, n° 21, p. 115-116; Zones franches de la Haute-Savoie et du Pays de Gex, ordonnance du 19 août 1929, C.P.J.I., Série A, n° 22, p. 13; Accès aux écoles minoritaires allemandes en Haute-Silésie, avis consultatif, 1931, C.P.J.I., Série A/B, n° 40, p. 16; Écoles minoritaires en Albanie, avis consultatif, 1935, C.P.J.I., Série A/B, n° 64, p. 20; Pajzs, Csáky, Esterházy, arrêt, 1936, C.P.J.I., Série A/B, n° 68, p. 62.*

(98) Zie bijvoorbeeld : *Détroit de Corfou, fond, arrêt, C.I.J. Recueil 1949, p. 23-24 en p. 26; Réparation des dommages subis au service des Nations Unies, avis consultatif, C.I.J. Recueil 1949, p. 179-180; Compétence de l'Assemblée générale pour l'admission d'un État aux Nations Unies, avis consultatif, C.I.J. Recueil 1950, p. 8; Ambatielos, fond, arrêt, C.I.J. Recueil 1953, p. 17; Jugements du Tribunal administratif de l'OIT sur requêtes contre l'Unesco, avis consultatif, C.I.J. Recueil 1956, p. 97-98; Application de la convention de 1902 pour régler la tutelle des mineurs, arrêt, C.I.J. Recueil 1958, p. 71.*

(99) *Théories et réalités en droit international public*, Paris, Pédone, 1970, p. 282.

(100) Vandaar dat Touscoz het principe van het « effet utile » dan ook als volgt omschrijft : « A partir de l'intention des parties, l'extension la plus large sera donnée aux stipulations du traité » (*Le principe d'effectivité dans l'ordre international*, Paris, L.G.D.J., 1964, p. 166). Wij cursiveren.

(101) *Interprétation des traités de paix conclus avec la Bulgarie, la Hongrie et la Roumanie, deuxième phase, avis consultatif, C.I.J. Recueil 1950, p. 229.*

In de mate waarin de letter van de tekst van artikel 41 van het Statuut (namelijk de term « *indiquer* ») en de geest ervan (zoals deze blijkt uit de voorbereidende werkzaamheden) wijzen op een niet-bindend karakter der conservatoire maatregelen, zou dus geen gebruik kunnen gemaakt worden van het principe van het « *effet utile* » om aan de conservatoire maatregelen toch een bindend karakter toe te kennen.

5. *Het optreden van de Veiligheidsraad naar aanleiding van de Anglo-Iranian Oil Co-zaak, en de zaak Personnel diplomatique et consulaire des Etats-Unis à Téhéran.*

Bij brief van 28 september 1951 verzocht de Britse vertegenwoordiger bij de Veiligheidsraad bij hoogdringendheid het volgende punt te onderzoeken : « *Plainte contre le gouvernement de l'Iran pour non-observation des mesures conservatoires indiquées par la Cour internationale de Justice dans l'affaire de l'Anglo-Iranian Oil Company* » (102). Bij deze brief was een ontwerp van resolutie gevoegd waarin de Veiligheidsraad gevraagd werd Iran uit te nodigen zich te gedragen naar de door het Hof aangeduide conservatoire maatregelen (103).

Ofschoon het middelpunt der debatten niet het probleem betrof of de conservatoire maatregelen nu al dan niet bindend waren (104), toch werd het door de vertegenwoordigers der beide Regeringen wel degelijk aangeraakt.

In zijn pleidooi ten gunste van het bindend karakter der conservatoire maatregelen redeneerde de Brit Jebb zeer logisch :

« Qu'il me suffise de faire remarquer que tout l'objet des mesures conservatoires est — l'Article 41 du Statut l'indique clairement — de préserver les droits respectifs des parties en attendant l'arrêt définitif; en d'autres termes, il est d'empêcher que ne se crée une situation dans laquelle l'arrêt définitif serait rendu inopérant ou impossible à exécuter parce que l'une des parties aurait, entre-temps, pris des dispositions pour s'y soustraire. Or, il est établi que l'arrêt définitif de la Cour est obligatoire pour les parties. C'est ce que stipulent expressément les Articles 59 et 60 du Statut et le paragraphe 1 de l'Article 94 de la Charte. Mais il est évident qu'il serait vain de rendre obligatoire l'arrêt définitif si l'une des parties pouvait à l'avance s'y soustraire par des actes qui rendraient sans valeur le jugement définitif. Il découle donc nécessairement, selon nous, du caractère obligatoire de l'arrêt définitif que les mesures conservatoires destinées à préserver l'efficacité de l'arrêt doivent être également obligatoires » (105).

Daarmee was het probleem volgens Jebb echter niet uitgeput :

« Cependant, en dehors de ces questions de droit, il existe un facteur politique dont le Conseil ne peut pas ne pas tenir compte : que les mesures

(102) *C.S., Procès-verbaux officiels, 6e année, Suppl. d'octobre, novembre et décembre, p. 1-2, S/2537.*

(103) *Ibidem, p. 2-3, S/2538* : « Le Conseil de sécurité, s'inquiétant des dangers de la situation et de la menace qu'elle peut présenter pour la paix et la sécurité, Invite le Gouvernement de l'Iran à agir, à tous égards, conformément aux mesures conservatoires indiquées par la Cour ... ».

(104) *Zie Infra.*

(105) *C.S., Procès-verbaux officiels, 6e année, 559e séance, p. 20.*

conservatoires décrétées par la Cour aient ou non un caractère obligatoire du point de vue strictement juridique, elles n'en constituent pas moins l'expression très nette de l'opinion de la plus haute instance internationale sur ce qu'elle estime être nécessaire pour sauvegarder les droits des parties en attendant le règlement final d'une affaire dont elle a été saisie. Elles créent, pour chaque Membre de l'Organisation des Nations Unies qui se prétend de bonne foi, tout au moins une très forte obligation morale. Or, l'Iran ne s'est pas conformé aux mesures indiquées et a ainsi créé une situation qui a provoqué une très forte friction internationale et qui, comme je l'ai déjà dit, peut constituer une menace à la paix et à la sécurité » (106).

Vanzelfsprekend kon dit (zeer handig) betoog de Iraanse Regering niet overtuigen. Haar vertegenwoordiger in de Veiligheidsraad was van oordeel dat een partij in een voor het Hof aanhangig zijnd geschil, slechts dan verplicht is zich naar de beslissing van het Hof te gedragen, indien deze beslissing definitief én bindend is; artikel 41 van het Statuut geeft aan het Hof de bevoegdheid conservatoire maatregelen aan te duiden « in afwachting van de eindbeslissing », wat er dus wel degelijk op wijst dat de aangeduide conservatoire maatregelen geen definitief karakter hebben; alleen de definitieve beslissingen hebben een verplicht karakter; het argument van de Britse Regering als zou het nutteloos zijn aan de eindbeslissing een verplicht karakter te geven indien een der partijen deze eindbeslissing bij voorbaat ineffectief zou kunnen maken, is eerder een argument *de lege ferenda* dan een argument ontleend aan het positief recht; bovendien is artikel 41 geformuleerd als een aansporing en niet als een verplichting; de door het Hof aangeduide conservatoire maatregelen zouden slechts dan een verplicht karakter kunnen verkrijgen indien de partijen zouden gebonden zijn door een arbitrageverdrag waarbij zij uitdrukkelijk verplicht zijn de conservatoire maatregelen in acht te nemen (107).

Na verwarde debatten (108), nam de Veiligheidsraad een Frans voorstel aan (109) waarbij de ganse problematiek verdaagd werd tot op het ogenblik dat het Hof uitspraak zou gedaan hebben over zijn bevoegdheid *in casu*. Het feit dat het Hof zich later in zijn arrest van 22 juli 1952 onbevoegd ten gronde verklaarde, had tot gevolg dat de Veiligheidsraad dit debat nooit heropende.

Uiteindelijk is het duidelijk dat ook uit het precedent van de behandeling door de Veiligheidsraad van de Britse klacht tegen Iran, naar aanleiding van de niet-uitvoering van de conservatoire maatregelen in de *Anglo-Iranian Oil Co*-zaak, geen doorslaggevend argument kan afgeleid worden dat pleit, hetzij *pro*, hetzij *contra* het bindend karakter der conservatoire maatregelen.

(106) *Ibidem*, p. 21.

(107) *Ibidem*, 560e séance, p. 12.

(108) Voor een samenvatting van deze debatten : *Répertoire de la Pratique du Conseil de Sécurité 1946-1951*, New York, 1954, p. 249-251; p. 507-509.

(109) *C.S., Procès-verbaux officiels*, 6e année, 565e séance, p. 12. Voor de tekst van dit voorstel : *Ibidem*, p. 2-3.

Tijdens de debatten die plaats grepen in de Veiligheidsraad naar aanleiding van de zaak *Personnel diplomatique et consulaire des Etats-Unis à Téhéran*, ná de Iraanse weigering de aangeduide conservatoire maatregelen na te leven, kwam het probleem van de bindende kracht niet echt ter sprake (110). Uit de tekst van Resolutie 461 (1979) van 31 december 1979 blijkt alleen dat de Veiligheidsraad de ordonnantie houdende aanduiding van conservatoire maatregelen in aanmerking neemt en betreurt dat de gijzeling verder gaat, hetgeen strijdig is met een vroegere Resolutie en met de ordonnantie van het Hof (111).

Evenmin als dit in de vorige zaak het geval was, zijn uit deze debatten absolute conclusies te trekken in verband met het al dan niet bindend karakter (112).

Uit al het voorgaande kan mijns inziens onmogelijk met absolute zekerheid gesteld worden of de conservatoire maatregelen de partijen nu al dan niet effectief binden. De formulering van de fundamentele teksten en de voorbereidende werkzaamheden pleiten eerder *contra* een verbindend karakter, terwijl de juridische logica en het concept der « algemene rechtsbeginselen » eerder wijzen in de richting van een bindend karakter (113). De twijfel omtrent de exacte juridische natuur der conservatoire maatregelen blijft dus bestaan, aangezien hét werkelijk doorslaggevend argument in deze materie blijkt te ontbreken. Een dergelijke toestand is op zichzelf niet zó ongewoon : Kelsen wees er reeds op dat de interpretatie niet noodzakelijkerwijs tot één enkele oplossing leidt die de enige juiste zou zijn (114).

(110) Wel werd in de loop der debatten herhaaldelijk verwezen naar de ordonnantie houdende aanduiding van conservatoire maatregelen. Zie : *C.S., Documents officiels, 34e année, 2182e, 2183e, 2184e séances, passim*. De Amerikaanse vertegenwoordiger VANCE gebruikte zelfs een formule die zou kunnen wijzen op het niet-bindend karakter der conservatoire maatregelen : « Mon gouvernement recherche donc l'adoption d'une résolution dans laquelle l'Iran serait condamné pour n'avoir pas tenu compte des mesures antérieures prises par le Conseil et par la Cour internationale de Justice demandant (« calling for ») la libération immédiate de tous les otages » (2182e séance, p. 2). Wij cursiveren.

(111) *Resolutions and decisions of the Security Council 1979. Security Council Official Records : Thirty-fourth year, 1980, p. 24-25.*

(112) In dezelfde zin : SZTUCKI, J., *op. cit.*, p. 279-280; PILLEPIGH, A., in : COT, J. P., et PELLET, A., *La Charte des Nations Unies*, Paris, Economica, 1985, p. 1277. Eerder *contra* : ELKIND, J., *op. cit.*, p. 160.

(113) HAMRO (*loc. cit.*, p. 164) haalt nog andere argumenten aan die — althans volgens hem — erop zouden wijzen dat de conservatoire maatregelen niet bindend zijn : « They have not the force of *res judicata*. They are not final. They are made without the assistance of judges *ad hoc* and they are not subject to recommendations or decisions by the S.C. under Article 94 of the Charter and the Court can take its decision even without having jurisdiction on the merits ... ». Onnodig erop te wijzen dat verscheidene dezer argumenten in de context irrelevant en zelfs verkeerd zijn. ARBOUR (*loc. cit.*, p. 550) gebruikt een bijkomend, zij het een zeer zwak, argument om het bindend karakter der conservatoire maatregelen kracht bij te zetten : « ... on s' imagine mal pourquoi la Cour se donnerait autant de mal à édicter une ordonnance, du point de vue de l'attention qu'elle y consacre, si celle-ci ne devait être, à toutes fins utiles, qu'une simple suggestion aux parties, dépourvue de toute autorité ».

(114) *Reine Rechtslehre. Einleitung in die rechtswissenschaftliche Problematik*, Leipzig und Wien, F. Deuticke, 1934, p. 94-95.

Ook al nemen we aan dat de beide interpretaties met redelijke argumenten kunnen verdedigd worden, dan is er toch tenminste één probleem waarvoor de voorstanders van het bindend karakter der conservatoire maatregelen nooit een afdoend antwoord hebben kunnen geven : indien de conservatoire maatregelen, overeenkomstig artikel 41 van het Statuut, de partijen binden, waarom Staten het dan nog nodig gevonden hebben om in zovele bi- en multilaterale verdragen *expressis verbis* te stipuleren dat ze de door het Hof aangeduide conservatoire maatregelen als bindend beschouwen (115). Dit schijnt er in ieder geval op te wijzen dat Staten, in de praktijk, zonder speciaal daartoe afgesloten akkoord, de door het Hof aangeduide conservatoire maatregelen als niet-bindend beschouwen (116). Langs de andere kant is er eveneens één probleem waarvoor de tegenstanders van het bindend karakter der conservatoire maatregelen nooit de gewenste oplossing hebben voorgesteld. Algemeen wordt aangenomen dat de beslissingen van het Hof, genomen overeenkomstig de artikelen 48 (117) en 49 (118) van het Statuut, een bindend karakter bezitten. De miskennis van een beslissing in uitvoering van artikel 48 kan gesanctioneerd worden door het wijzen van een arrest bij verstek (119); in geval van miskennis van een beslissing in uitvoering van artikel 49, neemt het Hof akte van deze miskennis. Indien deze beslissingen de partijen binden, dan rijst meteen de vraag waarom de beslissingen genomen onder artikel 41 van het Statuut de partijen niet zouden binden *en zelfs de enige zouden zijn* die het bindend karakter ontberen? Nochtans zijn de ordonnances, in uitvoering van artikel 41 van het Statuut « much more solemn and serious » en worden zij uitgevaardigd « after full debate between the judges and are in fact treated more or less as judgments » (120).

In ieder geval zouden de conservatoire maatregelen hun rol veel efficiënter (of slechts dan efficiënt) kunnen vervullen, indien de partijen werkelijk verplicht zouden zijn deze na te leven. Vandaar dat bepaalde auteurs als Jenks (121) en Gross (122) (123) voorstellen dat partijen, hetzij in een

(115) Zie bijvoorbeeld : *C.P.J.I., Série D, n° 6* : N° 31, 39, 57, 58, 61, 62, 77, 78, 82, 99, 123, 138, 143, 150, 155, 161, 423, 429, 47, 51, 53, 68, 69, 431, 447, 66 enz.

(116) In dezelfde zin : HAMMARSKJÖLD, Å., *loc. cit.*, p. 322.

(117) Artikel 48 : « La Cour rend des ordonnances pour la direction du procès, la détermination des formes et délais dans lesquels chaque partie doit finalement conclure; elle prend toutes les mesures que comporte l'administration des preuves ».

(118) Artikel 49 : « La Cour peut, même avant tout débat, demander aux agents de produire tout document et de fournir toutes explications. En cas de refus, elle en prend acte ».

(119) Artikel 53 van het Statuut.

(120) HAMBRÖ, E., *loc. cit.*, p. 170.

(121) *The Prospects of International Adjudication*, p. 157-158.

(122) « The International Court of Justice : Considerations of Requirements for Enhancing its Role in the International Legal Order », *A.J.I.L.*, 1971, p. 280.

(123) Mijns inziens ten onrechte is STEINBERGER (« The International Court of Justice », in : *Judicial Settlement of International Disputes. International Court of Justice. Other Courts and Tribunals. Arbitration and Conciliation*, Berlin, etc., Springer Verlag, 1974, p. 251) de mening toegeedaan dat het hier behandelde probleem van niet-dringende aard is « since provisional measures of protection have seldom been requested in the practice of the Court ».

algemeen bi- of multilateraal verdrag, hetzij in een compromis, hetzij in een compromissaire clausule zich zouden verbinden om aan de conservatoire maatregelen een verplicht karakter toe te kennen. Een dergelijke handelwijze verdient mijns inziens aanbeveling boven het inlassen, via een amendement van het Statuut, van een specifieke beschikking waarin aan de conservatoire maatregelen een verbindend karakter zou worden toegekend (124). Dit laatste zou (in de veronderstelling dat een amendering van het Statuut politiek haalbaar is) om redenen van tactische en rechtspsychologische aard een minder gelukkig effect kunnen hebben, aangezien bepaalde Staten er misschien zouden door afgeschrikt worden om zich tot het Hof te wenden (125).

AFDELING II : DE AFDWINGBAARHEID.

In de veronderstelling dat de conservatoire maatregelen, hetzij overeenkomstig artikel 41 van het Statuut, hetzij krachtens een speciale overeenkomst, de partijen binden, rijst meteen de vraag naar hun afdwingbaarheid.

De algemene regels betreffende de afdwingbaarheid zijn vervat in artikel 94 van het Charter :

« 1. Chaque Membre des Nations Unies s'engage à se conformer à la décision de la Cour internationale de Justice dans tout litige auquel il est partie.

2. Si une partie à un litige, ne satisfait pas aux obligations qui lui incombent en vertu d'un arrêt rendu par la Cour, l'autre partie peut recourir au Conseil de sécurité et celui-ci, s'il le juge nécessaire, peut faire des recommandations ou décider des mesures à prendre pour faire exécuter l'arrêt ».

Op het eerste gezicht is er dus geen enkel probleem en is de toestand zelfs duidelijk : overeenkomstig artikel 41, lid 2 van het Statuut worden de aangeduide conservatoire maatregelen aan de Veiligheidsraad genotificeerd; deze laatste kan vervolgens, in geval van niet-naleving van de aangeduide maatregelen, eventueel optreden overeenkomstig artikel 94, lid 2 van het U.N.O.-Charter. Bij nader toezicht echter ontstaat er wel een probleem : in artikel 94, lid 2 is immers alleen sprake van « ... obligations qui lui incombent en vertu d'un arrêt rendu par la Cour ... ». Welnu een ordonantie houdende aanduiding van conservatoire maatregelen kan in geen

(124) *Contra* echter : LAUTERPACHT, H., *The Development of International Law by the International Court*, p. 112-113 : « However that very fact may suggest the necessity of amending the Statute with the view to removing what is either an ambiguity or, on the assumption that Orders under that Article lack legal force, a provision inappropriate to a legal instrument ».

(125) DELBEZ (*op. cit.*, p. 118) onderstreept dit rechtspsychologisch aspect voortreffelijk : « La majorité des rédacteurs [du Statut de la C.P.J.I.] a estimé que lorsqu'il s'agit de limiter la souveraineté des Etats, on n'est jamais assez circonspect et qu'on ne devait pas par des exigences trop strictes écarter de la justice internationale, mécanisme encore débile, des justiciables fermement attachés à leur liberté ».

geval gelijkgeschakeld worden met een arrest : zij bezit niet het gezag van *res judicata*; zij kan *pendente lite* gewijzigd of opgeheven worden en zij kan door de eindbeslissing volledig gewijzigd worden. Het probleem wordt vervolgens nog vergroot wanneer men bemerkt dat, overeenkomstig artikel 94, lid 1 van het Charter, ieder lid der Verenigde Naties zich dient te gedragen naar de « beslissing » van het Hof.

Concreet gezien vloeien de moeilijkheden betreffende de afdwingbaarheid der conservatoire maatregelen dus voort uit het feit dat, overeenkomstig artikel 94, lid 1 van het Charter, een partij zich dient te gedragen naar de « beslissing » van het Hof (in de veronderstelling dat een ordonnantie houdende aanduiding van conservatoire maatregelen inderdaad een « beslissing » is in de zin van artikel 94, lid 1 (126)), terwijl de Veiligheidsraad, overeenkomstig artikel 94, lid 2 van het Charter, slechts dan zou kunnen optreden indien een partij de verplichtingen die op haar rusten in uitvoering van een « arrest » niet nakomt. De ernstige praktische en theoretische moeilijkheden die in deze context rijzen, vergen dan ook een grondig onderzoek.

1. *De voorbereidende werkzaamheden bij de redactie der fundamentele teksten van het Hof.*

Het oorspronkelijke voorstel — Fernandes, dat de basistekst vormde van het latere artikel 41 van het Statuut, hield niet in dat het Permanente Hof de aangeduide conservatoire maatregelen aan de Raad van de Volkenbond zou notificeren (127). De verplichting hiertoe werd later door het Redactie-comité ingelast (128), niet toevallig, maar wel zoals Hammarškjöld beweert : « ... de propos délibéré et en vue d'une application possible de l'article 13, paragraphe 3, du Pacte que le texte prévoit une communication au Conseil » (129).

Tijdens de besprekingen in de schoot van het Comité van Juristen, poogde Fernandes de conservatoire maatregelen kracht te doen bijzetten door het opleggen van effectieve sancties in geval van niet-naleving : het Hof zelf, zou, rekening houdende met de omstandigheden, over de draagwijdte van deze sancties kunnen beslissen (130). Een aantal Comitéleden (vooral Root, De Lapradelle, Adatei en Phillimore) vonden deze idee « imprudente », zodat ze verworpen werd (131).

(126) Hieromtrent bestaat echter de allergrootste betwisting : Zie : PERRIN, G., « Les mesures conservatoires dans les affaires relatives à la compétence en matière de pêcheries », *loc. cit.*, p. 34, noot 58; ROSENNE, S., *The Law and Practice of the International Court*, p. 125; TUNGBEL, E., *L'exécution des décisions de la Cour internationale de Justice, selon la Charte des Nations Unies*, Neuchâtel, H. Messeiller, 1960, p. 51.

(127) *Comité consultatif de juristes. Procès-verbaux*, p. 609.

(128) *Ibidem*, p. 587-588.

(129) *Loc. cit.*, p. 304. Vanzelfsprekend bedoelt HAMMARŠKJÖLD artikel 13, lid 4 van het Pact. Zie noot (133).

(130) *Comité consultatif de juristes. Procès-verbaux*, p. 588.

(131) *Ibidem*.

Het Rapport van De Lapradelle dat samen met het voorontwerp van Statuut door het Comité van Juristen aan de Raad van de Volkenbond werd overgemaakt, was allesbehalve duidelijk waar het de rol van de Raad betrof in het geval de aangeduide conservatoire maatregelen niet werden nageleefd : « Mais tandis que, par les traités Bryan, l'indication des mesures à prendre à titre conservatoire était simplement transmise par la Cour aux parties, elle l'est naturellement, une fois donnée par une Cour de la Société des Nations au Conseil, organe particulièrement compétent de cette Société pour proposer au regard des sentences arbitrales les mesures qui doivent en assurer l'effet » (132).

Dat de Raad van de Volkenbond, overeenkomstig artikel 13, lid 4 van het Pact (133), de bevoegdheid bezat om arbitrale sententies en arresten van het Permanente Hof af te dwingen, wordt door niemand betwijfeld (134). De Lapradelle geeft echter geen bijzonderheden omtrent de preciese bevoegdheid van de Raad wanneer deze in kennis wordt gesteld van het feit dat de aangeduide conservatoire maatregelen niet worden nageleefd.

Uit de verdere besprekingen die de goedkeuring van het Statuut door de Vergadering van de Volkenbond voorafgingen, blijkt duidelijk dat er verwarring bestond tussen enerzijds het begrip « bindende kracht », en anderzijds het begrip « afdwingbaarheid ». Zo antwoordde Hagerup op de opmerking van Fernandes dat, overeenkomstig zijn oorspronkelijk voorstel de conservatoire maatregelen zouden « opgelegd » worden, dit voorstel precies verworpen was « parce que la Cour manquait de moyens d'exécution » (135) (136).

Bij de redactie van het Reglement van 1922 rees eveneens het probleem wat er effectief diende te gebeuren indien partijen eventueel zouden weigeren zich naar de aangeduide conservatoire maatregelen te gedragen. Het Procedurecomité was de mening toegedaan dat « puisque la Cour ne peut pas prendre, au sujet des mesures conservatoires, des décisions exécutoires », de procedure in verband met de aanduiding van conservatoire

(132) *Ibidem*, p. 735-736.

(133) Artikel 13, lid 4 : « Les Membres de la Société s'engagent à exécuter de bonne foi les sentences rendues et à ne pas recourir à la guerre contre tout Membre de la Société qui s'y conformera. Faute d'exécution de la sentence, le Conseil propose les mesures qui doivent en assurer l'effet ».

(134) Zie : HOIJER, O., *Le Pacte de la Société des Nations. Commentaire théorique et pratique*, Paris, Spes, 1926, p. 223 sq.; RAY, J., *Commentaire du Pacte de la Société des Nations selon la politique et la jurisprudence des organes de la Société*, Paris, Sirey, 1930, p. 417 sq.; SCHÜCKING, W., und WEHBERG, H., *Die Satzung des Völkerbundes*, Berlin, Vahlen, 1924, p. 516 sq.; YEPES, J. M., et PEREIRA DA SILVA, *Commentaire théorique et pratique du Pacte de la Société des Nations et des Statuts de l'Union panaméricaine*, Paris, Pédone, 1935, Tome II, p. 99 sq.

(135) *Société des Nations, Cour Permanente de Justice Internationale. Documents au sujet de Mesures prises par le Conseil de la Société des Nations aux termes de l'article 14 du Pacte et de l'Adoption par l'Assemblée du Statut de la Cour Permanente (à l'exception de la documentation rassemblée pour le Comité consultatif de juristes et de procès-verbaux de ce Comité)*, Genève, 1921, p. 134.

(136) Zie de kritiek van ROLIN op deze begripsverwarring : *loc. cit.*, p. 285-286.

maatregelen niet in detail diende geregeld te worden (137). Wel werden door Nyholm en Finlay voorstellen geformuleerd om, in geval van weigering de conservatoire maatregelen na te leven, met dit feit in de eindbeslissing rekening te houden en zelfs een schadeloosstelling voor te schrijven (138).

De uiteindelijk goedgekeurde tekst van artikel 57 van het Reglement behelsde alleen dat, in het geval de aangeduide conservatoire maatregel niet werd nageleefd, er van deze weigering « akte » werd genomen. Deze zeer schuchtere formulering schijnt erop te wijzen dat de weigering om zich naar de aangeduide conservatoire maatregel te gedragen, wel degelijk een zekere invloed zou kunnen uitoefenen op de verdere loop van de procedure, zonder dat evenwel duidelijk is welke deze invloed precies zal zijn (139) (140).

Het voorstel-Fromageot dat in 1930 als uitgangspunt diende bij de wijziging van artikel 57 van het Reglement, hield in dat het Hof, in geval de partijen weigerden zich naar de « voorgeschreven » conservatoire maatregelen te gedragen, niet alleen « akte » zou nemen van deze weigering, maar er ook kennis zou van geven aan de Raad van de Volkenbond (141). Uit de debatten die plaats grepen omtrent het al dan niet wenselijk karakter van een dusdanige regeling bleek duidelijk dat het Hof van oordeel was dat een dergelijke notificatie aan de Raad van de Volkenbond onverenigbaar was met het rechtsprekend karakter van het Hof (142). Van Eysinga maakte echter wel de organieke band tussen artikel 13 van het Pact en artikel 41 van het Statuut, daarbij echter klaarblijkelijk over het hoofd ziende dat een ordonnantie houdende aanduiding van conservatoire maatregelen geen « sentence » is in de zin van artikel 13, lid 4 van het Pact : « M. Van Eysinga fait observer que l'article 13 du Pacte de la Société des Nations prévoit le cas où un Etat ne se conformerait pas à une sentence de la Cour : c'est le Conseil qui intervient alors. Or, dans la matière des mesures conservatoires, il y a un lien constitutionnel, reconnu par l'article 41, alinéa 2, du Statut lui-même, entre la Cour et le Conseil. M. Van Eysinga croit donc que, dans le cas très grave où les mesures prescrites par la Cour ne seraient pas suivies d'effet, la Cour devrait *a fortiori* saisir le Conseil » (143).

Ook naar Guerrero was de taak van de Raad van de Volkenbond zeer

(137) C.P.J.I., *Série D*, n° 2, p. 302.

(138) *Ibidem*, p. 77.

(139) ROLIN, H., *loc. cit.*, p. 287.

(140) OELLERS-FRAHM (*op. cit.*, p. 113) wijst erop dat een dergelijke formulering ten hoogste een morele invloed kan hebben, maar dat de morele invloed in het volkenrecht niet te onderschatten is.

(141) C.P.J.I., *Série D*, *deuxième add. au n° 2*, p. 289. De latere versies : p. 297.

(142) Zie de stellingen van URRUTIA (*Ibidem*, p. 198); GUERRERO (*Ibidem*); ANZILOTTI (*Ibidem*, p. 198-199); ROLIN-JAEQUEMYS (*Ibidem*, p. 199); NEGULESCO (*Ibidem*). ROSTWOROWSKI meende dat het weinig opportuun was te veronderstellen dat partijen zich niet naar de beslissing van het Hof zouden gedragen (*Ibidem*, p. 198).

(143) *Ibidem*, p. 198.

evident in het geval van niet-naleving der aangeduide conservatoire maatregelen : « C'est au Conseil qu'il incombe de s'assurer de la suite donnée à la décision de la Cour et de mettre en mouvement, le cas échéant, la procédure prévue par le Pacte contre l'Etat qui se refuse à remplir ses obligations » (144).

Uiteindelijk werd in artikel 57 van het Reglement van 1931 geen melding meer gemaakt van enigerlei optreden door het Hof in het geval de partijen de aangeduide conservatoire maatregelen niet naleefden, evenmin trouwens als in de latere versies.

Uit de voorbereidende werkzaamheden bij de redactie der fundamentele teksten zijn mijns inziens drie conclusies te trekken : 1° herhaaldelijk werden de begrippen « bindende kracht » en « afdwingbaarheid » met elkaar verward ; 2° de verwijzing die in artikel 41, lid 2 van het Statuut gemaakt werd naar de Raad, geschiedde doelbewust, teneinde een zeker optreden van de Raad mogelijk te maken in geval van niet-naleving der conservatoire maatregelen ; 3° het Hof was van mening dat het zelf niet belast was met enige afdwingbare taak, aangezien het hierdoor klaarblijkelijk de grenzen van zijn rechtsprekende functies zou overschrijden.

2. De voorbereidende werkzaamheden bij de redactie van artikel 13 van het Pact van de Volkenbond en van artikel 94 van het U.N.O.-Charter.

De voorbereidende werkzaamheden bij de redactie van artikel 13 van het Pact verwijzen vanzelfsprekend helemaal niet naar de problemen die kunnen rijzen naar aanleiding van de afdwingbaarheid der conservatoire maatregelen aangeduid krachtens artikel 41 van het Statuut, aangezien de redactie van het Pact de redactie van het Statuut chronologisch voorafgaat.

De besprekingen in de schoot van de zg. « *Commission des amendements au Pacte* », naar aanleiding van de Britse amendementen ingediend in 1921 teneinde een aantal artikels van het Pact (waaronder artikel 13) aan te passen aan de toestand ontstaan door de oprichting van het Permanente Hof, gaven al evenmin enige verduidelijking (145). Merkwaardig was wel dat, nadat het geamendeerde artikel 13 op 26 september 1924 van kracht was geworden, er een fundamenteel verschil leek te bestaan tussen de Engelse en de Franse tekst van artikel 13, lid 4. Terwijl overeenkomstig de Franse tekst de leden er zich toe verbonden « ... à exécuter de bonne foi les sentences rendues ... » en de Raad slechts zijn optreden « ... faute d'exécution de la sentence ... », verbonden de leden er zich, overeenkomstig de Engelse tekst toe « ... that they will carry out any award or decision ... » en zou de Raad optreden « ... in the event of any failure to carry out such an award or decision ... ». Dit onderscheid, op het eerste gezicht funda-

(144) *Ibidem*.

(145) Zie : *Société des Nations. Commission des amendements au Pacte. Deuxième rapport de la Commission au Conseil*, Genève, 1921, p. 4 sq.,

menteel, aangezien een ordonnantie houdende aanduiding van conservatoire maatregelen eventueel zou kunnen beschouwd worden als een « decision », is het in feite echter niet. Zoals gezegd, strekte de amendering van de oorspronkelijke tekst van het Pact ertoe deze tekst aan te passen aan de oprichting van het Permanente Hof. De Engelse tekst maakte het bijgevolg alleen maar duidelijk dat lid 4 niet alleen voor de arbitrale sententies, doch ook voor de arresten van het Permanente Hof van toepassing was (146), terwijl in de Franse tekst het begrip « sentence » zowel de eigenlijke « arbitrale sententies » als de « arresten » van het Permanente Hof dekte.

De besprekingen in de schoot van het « Comité van Juristen » dat bijeenkwam te Washington van 9 tot 20 april 1945 en belast was met de voorbereiding van een ontwerp van Statuut voor het toekomstige Internationale Hof, zijn niet relevant voor het probleem of de ordonnanties die, overeenkomstig artikel 41 van het Statuut, conservatoire maatregelen aanduiden, al dan niet afdwingbaar zijn onder artikel 94 van het Charter. Het rapport van dit Comité, gericht aan de Conferentie der Verenigde Naties, vestigt er alleen de aandacht op welk groot belang er dient gehecht te worden aan de uitvoering der arresten (147) (148).

Het verslag namens Comité I van Commissie IV, opgericht door de Conferentie van San Francisco en belast met de gerechtelijke organisatie der Verenigde Naties, maakt alleen melding van het feit dat de leden der Organisatie er zich toe verbinden zich te gedragen naar de beslissingen van het Hof en dat arresten kunnen afgedwongen worden (149). Uit de besprekingen die plaats grepen in de schoot van het Comité IV/1, zijn helemaal

(146) In dezelfde zin : HUDSON, M., *The Permanent Court of International Justice, 1920-1942*, p. 110.

(147) *Documents de la Conférence des Nations Unies sur l'organisation internationale San Francisco, 1945*, Volume XIV, p. 886 : « Un membre de la Commission a attiré l'attention de celle-ci sur l'importance que présente pour le règne du droit et le maintien de la paix l'exécution des arrêts de la Cour et il se demandait si le Statut ne devrait pas contenir une disposition concernant les moyens propres à assurer cet effet. L'importance de cette suggestion n'a pas été contestée, mais la remarque a été faite qu'il n'appartenait pas à la Cour d'assurer elle-même l'exécution de ses arrêts, que l'affaire concerne plutôt le Conseil de sécurité et que l'article 13, paragraphe 4, du Pacte s'était référé sur ce point au Conseil de la Société des Nations. Une disposition de cet ordre n'a donc pas à figurer dans le Statut, mais l'attention de la Conférence de San Francisco doit être attirée sur le grand intérêt qui s'attache à régler ce point dans la Charte des Nations Unies ».

(148) De befaamde voorstellen geformuleerd tijdens de Conferentie van Dumbarton Oaks bevatten zelfs helemaal geen verwijzing naar de uitvoeringswijze der arresten (*Documents de la Conférence des Nations Unies sur l'organisation internationale San Francisco, 1945*, Volume III, p. 1 sq.).

(149) *Documents de la Conférence des Nations Unies sur l'organisation internationale San Francisco, 1945*, Volume XIII, p. 421 : « Selon un autre paragraphe proposé pour la Charte, les membres de l'Organisation s'obligent à se conformer aux décisions de la Cour qui les concernent. A cette disposition, fait suite une autre qui prévoit que si un Etat manque à exécuter les obligations issues d'un jugement, toute autre partie au procès peut appeler en l'affaire l'attention du Conseil de sécurité, compétent pour faire les recommandations ou prendre les mesures qu'il juge nécessaires ».

geen conclusies te trekken in verband met de afdwingbaarheid der conservatoire maatregelen onder artikel 94 van het Charter (150).

Uiteindelijk kunnen uit de voorbereidende werkzaamheden bij de redactie van artikel 13 van het Pact en van artikel 94 van het Charter dan ook helemaal geen besluiten getrokken worden omtrent de vraag of ordonnances houdende aanduiding van conservatoire maatregelen nu al dan niet onder deze artikelen afdwingbaar zijn.

3. *De praktijk van artikel 13, lid 4 van het Pact en artikel 94, lid 2 van het Charter.*

Zowel artikel 13, lid 4 van het Pact als artikel 94, lid 2 van het Charter werden in de praktijk zo goed als nooit ingeroepen.

De inroeping van artikel 13, lid 4 van het Pact had helemaal niets te zien met de niet-naleving van aangeduide conservatoire maatregelen, maar stond wel in verband met de niet-naleving door Bulgarije van een arbitrale sententie gewezen in de zaak *Forêts du Rhodope central* (151).

De enige maal dat artikel 94, lid 2 van het Charter tot op heden in de praktijk ingeroepen werd, betrof precies de niet-naleving door Iran van de door het Hof aangeduide conservatoire maatregelen in de *Anglo-Iranian Oil Co*-zaak.

Formeel gezien nochtans was de Britse klacht, naar de Britse vertegenwoordiger in de Veiligheidsraad (Jebb) het zelf uitdrukkelijk stelde, *niet* gesteund op artikel 94, lid 2 van het Charter, maar wel op de artikels 34 (152) en 35 (153) van het Charter :

« La base formelle sur laquelle cette question est soumise au Conseil est qu'aux termes de l'Article 35 de la Charte, tout Membre de l'Organisation peut attirer l'attention du Conseil de Sécurité sur un différend ou une situation de la nature visée à l'Article 34 » (154).

Jebb wees, tijdens de debatten, op de speciale bevoegdheid die de Veiligheidsraad bezit in verband met de conservatoire maatregelen :

(150) *Ibidem*, p. 301-302.

(151) *Société des Nations, Journal officiel*, 1934, p. 1432-1433 en p. 1472.

(152) Artikel 34 : « Le Conseil de sécurité peut enquêter sur tout différend ou toute situation qui pourrait entraîner un désaccord entre nations ou engendrer un différend, afin de déterminer si la prolongation de ce différend ou cette situation semble devoir menacer le maintien de la paix et de la sécurité internationale ».

(153) Artikel 35 : « 1. Tout Membre de l'Organisation peut attirer l'attention du Conseil de sécurité ou de l'Assemblée générale sur un différend ou une situation de la nature visée dans l'article 34.

2. Un Etat qui n'est pas Membre de l'Organisation peut attirer l'attention du Conseil de sécurité ou de l'Assemblée générale sur tout différend auquel il est partie, pourvu qu'il accepte préalablement, aux fins de ce différend, les obligations de règlement pacifique prévues dans la présente Charte.

3. Les actes de l'Assemblée générale relativement aux affaires portées à son attention en vertu du présent Article sont soumis aux dispositions des Articles 11 et 12 ».

(154) *C.S., Procès-verbaux officiels, 6e année, 559e séance, p. 4, p. 20.*

« Mais, outre cela, le Conseil a des fonctions spéciales qui résultent des décisions de la Cour, en vertu du paragraphe 2 de l'Article 94 de la Charte et du paragraphe 2 de l'Article 41 du Statut de la Cour. Conformément à ces dispositions de son Statut, la Cour a déjà informé le Conseil des mesures conservatoires qu'elle a indiquées dans cette affaire, et cela implique clairement que le Conseil a le pouvoir d'examiner les questions que posent ces mesures conservatoires » (155).

Hij stelde de Iraanse kritiek op de tussenkomst van de Veiligheidsraad bij het afdwingen van conservatoire maatregelen in het vooruitzicht :

« On peut évidemment faire valoir, comme le fera sans nul doute le Gouvernement iranien, que le paragraphe 2 de l'Article 94 de la Charte ne s'applique qu'aux arrêts définitifs de la Cour et non, par conséquent, à des mesures conservatoires ... » (156);

maar argumenteerde tevens onrechtstreeks dat de term « arrêt » breed genoeg was om de ordonnantie houdende aanduiding van conservatoire maatregelen te kunnen omvatten (157).

De Iraanse vertegenwoordiger van zijn kant, was van mening dat de Veiligheidsraad niet kon optreden om de conservatoire maatregelen kracht bij te zetten, zonder *in casu* in botsing te komen met artikel 2, lid 7 van het Charter. Hij beweerde dat, overeenkomstig artikel 94 van het Charter, de leden der Verenigde Naties er slechts toe verplicht zijn de bindende beslissingen van het Hof na te leven en de ordonnanties houdende aanduiding van conservatoire maatregelen geen bindend karakter bezitten (158). In deze context gaf hij een plausible interpretatie van artikel 41, lid 2 van het Statuut :

« Le représentant du Royaume-Uni essaie également de faire découler l'autorité du Conseil de sécurité des dispositions du paragraphe 2 de l'Article 41 du Statut qui déclare que la Cour notifiera au Conseil de sécurité les mesures conservatoires qu'elle aura indiquées. Cette déduction est forcée et se heurte à une objection irréfutable : un instrument international qui a trait exclusivement aux droits et aux devoirs de la Cour internationale ne peut être interprété comme conférant implicitement des pouvoirs au Conseil de sécurité. Le sens qu'il faut attacher à l'obligation imposée à la Cour d'aviser le Conseil de sécurité est assez simple; c'est de favoriser la collaboration qui est requise de tous les organes des Nations Unies. On peut très bien concevoir des cas où il peut être intéressant ou important pour le Conseil de sécurité, dans l'exercice de l'autorité qui lui confère la Charte (car le Statut de la Cour internationale de Justice ne lui en confère aucune) d'être informé des mesures conservatoires indiquées par la Cour » (159).

De enige afgevaardigde die in de loop der langdurige debatten het probleem der afdwingbaarheid der aangeduide conservatoire maatregelen benaderde, was deze van Ecuador. Op basis van een tekstexegetische ontleding van artikel 94 van het Charter kwam hij tot de conclusie dat de

(155) *Ibidem*, p. 20, alsook p. 4.

(156) *Ibidem*, p. 20.

(157) *Ibidem*.

(158) *C.S., Procès-verbaux officiels*, 6e année, 560e séance, p. 11-12.

(159) *Ibidem*, p. 12.

Veiligheidsraad, weliswaar de arresten van het Hof, maar niet de ordonnanties houdende aanduiding van conservatoire maatregelen kan afdwingen (160).

Zoals boven reeds gezegd, besliste de Veiligheidsraad uiteindelijk om de ganse discussie te verdagen totdat het Hof uitspraak zou gedaan hebben over zijn bevoegdheid ten gronde (161).

Uiteindelijk kan onmogelijk uit deze debatten afgeleid worden of de Veiligheidsraad nu al dan niet, overeenkomstig artikel 94 van het Charter, de ordonnanties houdende aanduiding van conservatoire maatregelen kan afdwingen (162) (163).

Feitelijk stond tijdens deze debatten de afdwingbaarheid der conservatoire maatregelen zelfs niet centraal, maar werd er meer aandacht besteed aan de vraag of het geschil *in casu* geen betrekking had op een materie die exclusief tot de Iraanse interne bevoegdheid behoorde (164). De debatten werden verder nog vertroebeld door het feit dat het behandelde geschil zeer sterk politiek én emotioneel geladen was en ook de ordonnantie houdende aanduiding van conservatoire maatregelen als niet geheel vrij van kritiek werd beschouwd (165). Vandaar dat Schachter de waarde van deze debatten ten zeerste relateert door te stellen dat: « In another situation, it may well be that the Members of the Council would consider that they had adequate authority to decide on measures to enforce an interlocutory order, particularly where the preservation of the *res* was considered to be essential to the primary objective of the judicial proceeding » (166).

Tijdens de debatten in de Veiligheidsraad naar aanleiding van de zaak *Personnel diplomatique et consulaire des Etats-Unis à Téhéran* kwam de afdwingingsproblematiek onder artikel 94, lid 2 niet ter sprake. Feit is echter dat in de reeds vermelde Resolutie 461 (1979) van 31 december 1979 de Veiligheidsraad besliste, in geval van niet-naleving van de Resolutie, effectieve maatregelen te nemen onder de artikels 39 en 41 van het Charter. In hoeverre deze dreiging het gevolg was van de niet-naleving van de

(160) *C.S., Procès-verbaux officiels, 6e année, 562e séance, p. 8-9.*

(161) Zie *supra*.

(162) In dezelfde zin: GOLDSWORTHY, P., *loc. cit.*, p. 274; GOODRICH, L., HAMBRO, E., and SIMONS, A., *Charter of the United Nations. Commentary and Documents*, New York, Columbia University Press, 1969, p. 557-558; MANI, V., *loc. cit.*, p. 372; REISMAN, W., *Nullity and Revision. The Review and Enforcement of International Judgments and Awards*, New Haven, Yale University Press, 1971, p. 727; ROSENNE, S., « L'exécution et la mise en vigueur des décisions de la Cour Internationale de Justice », *loc. cit.*, p. 582.

(163) Zie echter de eerder genuanceerde visie van NANTWIL, *op. cit.*, p. 151.

(164) Zie zeer duidelijk de tussenkomsten van de afgevaardigden van de Sovjetunie, Yougoslavië, Iran en Ecuador (*C.S., Procès-verbaux officiels, 6e année, 559e séance, p. 1-2, 2-3; 560e séance: p. 7-8, 11-12; 561e séance, p. 5, 22, 24; 562e séance: p. 6 en 565e séance, p. 4-5*).

(165) In dit verband merkt ROSENNE (*The Law and Practice of the International Court*, p. 156, noot 2) terecht op: « The fact that a decision of the Court is open to criticism is, from the legal point of view, completely irrelevant, but it complicates the political problem ».

(166) « The enforcement of international judicial and arbitral decisions », *A.J.I.L.*, 1960, p. 24.

ordonnantie van 15 december 1979 houdende aanduiding van conservatoire maatregelen is onmogelijk te achterhalen. Dat de niet-naleving echter geen doorslaggevende rol heeft gespeeld, moge mijns inziens blijken uit het feit dat de verwijzing naar de ordonnantie slechts één van de negen overwegingen in de preambule van de Resolutie was. Centraal in de debatten stond wel de voortdurende schending door Iran van fundamentele volkenrechtelijke regels.

4. *De doctrine.*

De doctrine reageert eens te meer grondig verdeeld in verband met het probleem of de ordonnanties houdende aanduiding van conservatoire maatregelen nu al dan niet afdwingbaar zijn onder de artikelen 13 van het Pact en 94 van het Charter.

Een uitgesproken negatief advies wordt gegeven door Cocatre-Zilgien (167), Delbez (168), Guyomar (169), Hambro (170), Rosenne (171), Simpson en Hazel Fox (172) en Pillepich (172*bis*). Hun argumentatie berust op een interpretatie naar de letter van artikel 94, lid 2 van het Charter waar inderdaad alleen sprake is van « arresten » (173). Het feit dat het Hof,

(167) « Les mesures conservatoires décidées par le juge ou par l'arbitre international », *loc. cit.*, p. 46 : « La Charte des Nations Unies, quant à elle, dispose, dans son art. 94, § 2 : ... Cet article n'envisageant que l'exécution d'un arrêt, est inapplicable à notre matière ». Zie eveneens : « Les mesures conservatoires en droit international », *loc. cit.*, p. 108.

(168) *Op. cit.*, p. 119 : « ... on pourrait se demander si, en cas de non-exécution [des mesures conservatoires], il est possible de recourir au Conseil de sécurité, sur la base de l'article 94, § 2 de la Charte des Nations Unies, qui confie au Conseil de sécurité la mission de veiller à l'exécution par les plaideurs des arrêts de la Cour. Il faut répondre par la négative. Le texte en question ne vise que les « arrêts » de la Cour, ce qui met les « ordonnances » en dehors du champ de l'article 94, § 2. N'oublions pas que nous sommes dans le domaine du droit strict ».

(169) *Commentaire du Règlement de la Cour internationale de Justice. Interprétation et pratiques*, Paris, Pédone, 1973, p. 6 : « Si l'on s'en tient à la lettre du Texte l'exécution des arrêts est seule en cause : plus précis que l'alinéa 1 qui se rapporte aux décisions de la Cour, l'alinéa 2 de l'article 94 ne concerne explicitement que les arrêts. Cette disposition est formelle et parfaitement claire. Elle doit, au reste, être interprétée restrictivement comme toute disposition portant atteinte à la souveraineté des Etats ». *Cursief in de tekst.*

(170) *Loc. cit.*, p. 168-169 : « It is quite clear that the second paragraph of that article [94] only refers to judgments ... It is clear that this « sanction » refers only to the final and full judgment. Only such judgments can be « enforced » by the Security Council ... the first paragraph imposes upon all members an obligation to comply with the « decision » — any decision — of the Court, and that the second paragraph lays down the rule that a failure to comply with the most important of its decisions, namely a « judgment » should set in motion the most important part of the machinery of the Organisation namely the action of the Security Council, eventually developing into enforcement measures ».

(171) *Op. cit.*, p. 156, voetnoot 1 : « Since Article 94 (2), in distinction from Article 94 (1), speaks only of judgments, it cannot be invoked directly in respect of decisions of the Court which are not judgments, such as orders indicating interim measures of protection ». *Cursief in de tekst.*

(172) *International Arbitration. Law and Practice*, New York, F. A. Praeger, 1959, p. 268 : « The word judgment » or « arrêt » would seem to restrict the right of an aggrieved party to complain to the S.C. under this Article [94] to failure to execute final judgments of the Court ... It appears that the S.C. has no power itself to enforce interlocutory or interim measures of the Court under Article 94 (2) ... ». *Cursief in de tekst.*

(172*bis*) *Loc. cit.*, p. 1275-1276.

(173) PINTO (*Le droit des relations internationales*, Paris, Payot, 1972, p. 228) meent een argu-

overeenkomstig artikel 41, lid 2 van het Statuut, de conservatoire maatregelen aan de Veiligheidsraad dient te notificeren, zou dan kunnen beschouwd worden als een mogelijkheid om de conservatoire maatregelen te doen ondersteunen door een morele (174) of politieke (175) sanctie.

Andere auteurs als bijvoorbeeld : Dubisson, Dumbould, Goldsworthy, Guggenheim, Mani, Nantwi en Oellers-Frahm zijn daarentegen van mening dat de aangeduide conservatoire maatregelen wel onder artikel 13 van het Pact en 94 van het Charter kunnen afgedwongen worden. Sommige van deze auteurs, als Goldsworthy (176), Guggenheim (177) en Oellers-Frahm (178) voeren feitelijk geen, of een zeer zwakke argumentatie aan om hun mening te staven. Dumbould verdedigt de stelling dat de taak van de Raad er onder artikel 13, lid 4 van het Pact in bestaat, met betrekking tot de rechterlijke beslissingen, die maatregelen voor te stellen, tengevolge waarvan de rechterlijke beslissingen tenvolle effect kunnen sorteren; aangezien een ordonnantie houdende aanduiding van conservatoire maatregelen een soort rechterlijke beslissing is (nochtans niet identiek aan een arrest), dient de Raad ook voor dit soort rechterlijke beslissing de specifieke effectiviteit te garanderen, rekening houdende met de specifieke karakteristieken van dit soort rechterlijke beslissing; vandaar dat de maatregelen die de Raad zal voorstellen, verschillend zullen zijn al naargelang ze de effectiviteit van een ordonnantie houdende aanduiding van conservatoire maatregelen of van een eindbeslissing wensen te garanderen (179). Mani poogt de afdwingbaarheid der conservatoire maatregelen te bewijzen op basis van een juridische redenering gefundeerd op een combinatie van artikel 41, lid 2 van het Statuut en van de artikelen 94 en 2, lid 5 (180) van het Charter (181).

ment gevonden te hebben dat *tegen* deze argumentatie pleit : « La Cour pourrait ainsi, par simple changement de la forme donnée à sa décision permettre ou interdire l'intervention du Conseil de Sécurité ». Dit argument houdt mijns inziens geen steek. Weliswaar verplichten noch het Statuut, noch het Reglement het Hof ertoe een conservatoire maatregel aan te duiden bij wijze van ordonnantie. De redenen waarom zowel het Permanente als het Internationale Hof inzake conservatoire maatregelen optreden bij wijze van ordonnantie zijn van tweeërlei aard en werden *expressis verbis* vermeld in de zaak *Statut juridique du territoire du sud-est du Groenland* (C.P.J.I., Série A/B, n° 48) : conservatoire maatregelen zijn per definitie slechts van voorlopige aard, terwijl arresten definitieve beslissingen zijn; bovendien kunnen conservatoire maatregelen *ex officio* aangeduid worden, terwijl een arrest *ex officio* niet mogelijk is (C.P.J.I., Série E, n° 9, p. 161).

(174) COATRE-ZILGIEN, A., « Les mesures conservatoires en droit international », *loc. cit.*, p. 107.

(175) COATRE-ZILGIEN, A., « Les mesures conservatoires décidées par le juge ou par l'arbitre international », *loc. cit.*, p. 46.

(176) *Loc. cit.*, p. 276, noot 74.

(177) *Les Mesures provisoires de Procédure internationale et leur Influence sur le Développement du Droit des Gens*, p. 177-178.

(178) *Op. cit.*, p. 113.

(179) *Op. cit.*, p. 170-171.

(180) Artikel 2, lid 5 van het Charter : « Les Membres de l'Organisation doivent à celle-ci pleine assistance dans toute action entreprise par elle conformément aux dispositions de la présente Charte et s'abstiennent de prêter assistance à un Etat contre lequel l'Organisation entreprend une action préventive ou coercitive ».

(181) *Loc. cit.*, p. 370.

Naar Nantwi kunnen conservatoire maatregelen afgedwongen worden onder artikel 94, lid 2 van het Charter omdat zij « necessary accompaniments to final judgments » zijn (182). De door Dubisson gevolgde redenering is subtieler en bezit mijn inziens een grotere overredingskracht (183). Deze auteur meent dat het onderscheid tussen de gebruikte terminologieën in lid 1 en lid 2 van artikel 94 van het Charter het gevolg is van een onachtzaamheid vanwege de redacteurs van het Charter en bijgevolg niet doelbewust geschiedde. Hij argumenteert dat het Hof *normaliter* zelf, op het vlak van de procedure, de niet-naleving van de tussentijdse beslissingen sanctioneert (184); bijgevolg had het dus, praktisch gezien, geen belang dat de Veiligheidsraad de niet-naleving van de tussentijdse beslissingen kan sanctioneren; er is echter één uitzondering waarin het Hof zelf geen proceduresancties oplegt : namelijk precies in het geval van niet-naleving van de ordonnantie houdende aanduiding der conservatoire maatregelen (185); bijgevolg zou het feit dat de ordonnanties houdende aanduiding van conservatoire maatregelen niet vermeld zijn in artikel 94, lid 2 van het Charter, inderdaad wel het gevolg kunnen zijn van een onachtzaamheid.

5. De eventuele toepassing van artikel 94, lid 2 van het Charter.

In de veronderstelling dat de ordonnanties houdende aanduiding van conservatoire maatregelen inderdaad onder artikel 94, lid 2 van het Charter zouden kunnen afgedwongen worden (hetgeen helemaal niet onomstootbaar bewezen is), dan brengt de theoretische benadering en de praktische toepassing van deze procedure uiteindelijk zodanig veel moeilijkheden met zich, dat ten zeerste aan haar effectiviteit kan getwijfeld worden (186).

Vooreerst bezit de Veiligheidsraad (dit in tegenstelling met de Raad van de Volkenbond onder artikel 13, lid 4 van het Pact) overeenkomstig artikel 94, lid 2 van het Charter een volkomen discretionaire bevoegdheid. Dit blijkt duidelijk uit de in dit artikel gebruikte terminologie, aangezien hij slechts optreedt « s'il le juge nécessaire » (187). Hierbij komt dan nog

(182) *Op. cit.*, p. 153-154.

(183) *Op. cit.*, p. 273-274.

(184) Zo kan aan een partij het recht ontzegd worden haar opmerkingen te formuleren of bewijsmiddelen voor te leggen, indien zij verzuimd heeft dit te doen, binnen de termijn gesteld door het rechtsprekend orgaan; het niet tijdig neerleggen door de verdedigende partij van haar dupliek kan resulteren in het afsluiten van de fase der schriftelijke procedure; uiteindelijk kan het niet-uitvoeren door een partij van een tussentijdse beslissing een verstekprocedure tot gevolg hebben.

(185) De precedënten bevestigen inderdaad dat het Hof de partij die weigert de aangeduide conservatoire maatregelen na te leven, geen sanctie oplegt die haar weerslag heeft op de verdere loop van de procedure.

(186) GUGGENHEIM deed reeds veel vroeger een identieke vaststelling in verband met de toepassing van artikel 13, lid 4 van het Pact. Zie : *Les Mesures provisoires de Procédure internationale et leur Influence sur le Développement du Droit des Gens*, p. 178-179.

(187) Zie hieromtrent : VULOAN, C., « Les exécutions des décisions de la Cour internationale de Justice d'après la Charte des Nations Unies », *R.G.D.I.P.*, 1947, p. 197-198.

dat, zoals Reisman het opmerkt : « the Charter does not state what consideration should guide the discretion given in article 94 (2) » (188).

Ten tweede kan de Veiligheidsraad (dit eveneens in tegenstelling met de Raad van de Volkenbond) in deze materie niet *motu proprio* optreden, maar is zijn optreden afhankelijk van het feit dat de partij die zich benadeeld weet, zich tot de Veiligheidsraad wendt (189) (190).

Ten derde kan het optreden van de Veiligheidsraad overeenkomstig artikel 94, lid 2 van het Charter, eventueel verlamd worden door de uitoefening van het *vetorecht* (191). Inderdaad kan heel moeilijk beweerd worden dat de specifieke problematiek die kadert in de beschikkingen van artikel 94, lid 2, als een procedurekwestie te beschouwen is. Bijgevolg dienen, overeenkomstig artikel 27, lid 3 van het Charter, beslissingen die kaderen in artikel 94 van het Charter, genomen te worden « par un vote affirmatif de neuf de ses membres dans lequel sont comprises les voix de tous les membres permanents ... » (192). Weliswaar bepaalt artikel 27, lid 3 *in fine* dat een partij in een geschil zich van stemming zal onthouden, in de beslissingen genomen onder Hoofdstuk VI (« Vreedzame regeling van geschillen ») en onder artikel 52, lid 3 (« Optreden van de Veiligheidsraad voor de vreedzame regeling van lokale geschillen door middel van regionale akkoorden of organismen »). Het is echter duidelijk dat deze beschikking niet van toepassing is wanneer de Veiligheidsraad optreedt in uitvoering

(188) *Op. cit.*, p. 703-704.

(189) Vandaar dat ROSENNE (*The Law and Practice of the International Court*, p. 150) in dit verband terecht opmerkt « ... the Security Council is not placed in the artificial position of being designated in the Charter as the automatic law-enforcement agency of the Court ».

(190) Hierbij mag niet uit het oog verloren worden dat de Veiligheidsraad toch in welbepaalde gevallen zowel *motu proprio* als op aanvraag van een lid der Verenigde Naties, dat geen partij was in het geschil, kan optreden. In het geval de niet-uitvoering van de beslissing een bedreiging tegen de vrede of een verstoring van de vrede zou betekenen, kan de Veiligheidsraad optreden, overeenkomstig artikel 39 van het Charter, zonder dat de benadeelde partij zich hiervoor tot hem wendt (Zie : REISMAN, W., *op. cit.*, p. 703). Zie eveneens artikel 34 van het Charter. Bovendien kan een lid der Verenigde Naties, dat geen partij was in het geschil beslecht door het Hof, overeenkomstig artikel 35 van het Charter, de aandacht van de Veiligheidsraad vestigen op de toestand ontstaan door de niet-uitvoering van de beslissing (Zie : DUBISSON, M., *op. cit.*, p. 271-272).

(191) In dezelfde zin : BRUGIERE, P., *La règle de l'unanimité des membres permanents au Conseil de sécurité « Droit de veto »*, Paris, Ed. A. Pédone, 1952, p. 124; DAY, G., *Le droit de veto dans l'organisation des Nations Unies*, Paris, Ed. A. Pédone, 1952, p. 229; KELSEN, H., *The Law of the United Nations. A Critical Analysis of its Fundamental Problems*, London, Stevens & Sons, 1950, p. 541 en 543-544; VULCAN, C., *loc. cit.*, p. 201. Eerder in onbesliste zin : REISMAN, W., *op. cit.*, p. 718-719; ROSENNE, S., *op. cit.*, p. 153.

(192) Artikel 27 van het Charter regelt de wijze van stemmen in de schoot van de Veiligheidsraad en luidt als volgt :

« 1. Chaque membre du Conseil de sécurité dispose d'une voix.

2. Les décisions du Conseil de sécurité sur des questions de procédure sont prises par un vote affirmatif de neuf membres.

3. Les décisions du Conseil de sécurité sur toutes autres questions sont prises par un vote affirmatif de neuf de ses membres dans lequel sont comprises les voix de tous les membres permanents, étant entendu que, dans les décisions prises aux termes du chapitre VI et du paragraphe 3 de l'Article 52, une partie à un différend s'abstient de voter ».

van artikel 94 van het Charter (193). Bijgevolg is het *quasi*-vanzelfsprekend dat het illusoir is te geloven dat de Veiligheidsraad in de veronderstelling dat hij de conservatieve maatregelen kan afdwingen onder artikel 94 van het Charter, dit in de praktijk ook zou (kunnen) doen (194). Inderdaad, ofwel is de Staat die weigert de aangeduide conservatoire maatregelen na te leven, een permanent lid van de Veiligheidsraad en kan bijgevolg zelf elk optreden van de Veiligheidsraad verhinderen door van zijn *veto* gebruik te maken (195); ofwel is de Staat die weigert de aangeduide conservatoire maatregelen na te leven, geen permanent lid van de Veiligheidsraad, maar behoort hij tot het « politieke cliënteel » van één of meerdere der permanente leden, zodat hij wel op één of ander *veto* zal kunnen rekenen (196).

Ten vierde, indien de Veiligheidsraad dan toch zou beslissen om op te treden, heeft hij *in concreto*, overeenkomstig artikel 94, lid 2 van het Charter de keuze tussen een niet-juridisch bindende aanbeveling (197) (198) en een juridisch bindende beslissing (199). Bij nader toezicht van de tekst van artikel 94, lid 2 blijkt dat deze beschikking echter dubbelzinnig geformuleerd is, zodat er een tweevoudige interpretatie kan aan gegeven worden. Overeenkomstig de eerste interpretatie kan de Veiligheidsraad, ofwel aanbevelingen doen, om het even welke en met om het even welk doel, ofwel kan hij ook maatregelen beslissen om het arrest te doen naleven. Overeenkomstig de tweede interpretatie hebben zowel de aanbevelingen als de besliste maatregelen tot doel het arrest te doen naleven. Mijns inziens is de eerste interpretatie verkeerd, ook al wordt ze bijvoorbeeld door Kelsen aangekleefd (200). Inderdaad, indien de Veiligheidsraad onder artikel 94, lid 2 andere aanbevelingen zou mogen doen dan die welke ertoe strekken het arrest te doen uitvoeren, dan zou dit betekenen dat, onder het mom van een niet-juridisch bindende aanbeveling, kan getornd worden aan het principe van het gezag van gewijsde. Dit zou dan klaarblijkelijk strijdig zijn met de artikelen 59 (de beslissing van het Hof is bindend) en 60 (het arrest is definitief en er is geen beroep mogelijk) van het Statuut van het

(193) In dezelfde zin : KELSEN, H., *op. cit.*, p. 541; TUNÇEL, E., *op. cit.*, p. 71 en VULOAN, C., *loc. cit.*, p. 201.

(194) ROSENNE, S., *op. cit.*, p. 428.

(195) Veronderstellen dat een Staat in een dergelijk geval geen gebruik zou maken van zijn *veto*-recht, zou getuigen van een zeer verregaande naïviteit.

(196) REISMAN, W., *op. cit.*, p. 727.

(197) Zo kan de Veiligheidsraad bijvoorbeeld een partij aanbevelen zich te gedragen naar de uitspraak van het Hof.

(198) Voor een interpretatie van het begrip « aanbeveling » : de individuele opinie van BASDEVANT, ALVAREZ, WINIARSKI, ZORIOIC, DE VISSCHER, BADAWI PACHA en KRYLOV in de zaak *Détroit de Corfou, exception préliminaire, arrêt, 1948, C.I.J. Recueil 1947-1948*, p. 31-32; de afwijkende mening van DAXNER in dezelfde zaak, *ibidem*, p. 33 sq; de afwijkende mening van BASDEVANT, WINIARSKI, MO NAIR en READ in : *Conditions de l'admission d'un Etat comme Membre des Nations Unies (article 4 de la Charte), avis consultatif, C.I.J. Recueil 1950*, p. 28 sq.

(199) Zie artikel 25 van het Charter : « Les membres de l'Organisation conviennent d'accepter et d'appliquer les décisions du Conseil de sécurité conformément à la présente Charte ».

(200) *Op. cit.*, p. 539-540.

Hof. Ook zou artikel 94, lid 1 van het Charter bijgevolg van zijn ware inhoud beroofd worden, aangezien, naar Rosenne, de uitspraak van het Hof aldus zou herleid worden tot een soort advies « dont la validité dépendrait, en fin de compte, de l'action du Conseil de sécurité » (201) (202). Essentieel is dus dat het optreden van de Veiligheidsraad onder artikel 94, lid 2 van het Charter de uitspraak van het Hof als uitgangsbasis heeft (203) (204).

Ten vijfde, indien de Veiligheidsraad de uitspraak van het Hof wenst af te dwingen bij wijze van een niet-juridisch bindende aanbeveling of van een juridisch bindende beslissing, dan rijst meteen de vraag naar de middelen die de Veiligheidsraad hiervoor mag aanwenden, aangezien artikel 94 in dit verband geen richtlijnen bevat. Van officiële Amerikaanse zijde werd beweerd dat de bevoegdheid van de Veiligheidsraad onder artikel 94, lid 2 van het Charter, beperkt is tot de bevoegdheden die hij reeds bezit onder de hoofdstukken VI (« Vreedzame regeling van geschillen ») en VII (« Optreden met betrekking tot bedreigingen van de vrede, inbreuken op de vrede en aanvalsdaden ») van het Charter (205). Bijgevolg zou de Veiligheidsraad alleen die aanbevelingen kunnen doen onder artikel 94, lid 2 die hij reeds onder hoofdstuk VI kan doen, of, indien aan de voorwaarden van artikel 39 van het Charter voldaan is (206), zou hij die maatregelen kunnen nemen bepaald in de artikels 41 (207) en 42 (208) van het Charter.

(201) L'exécution et la mise en vigueur des décisions de la Cour Internationale de Justice, *loc. cit.*, p. 571.

(202) Dit impliceert meteen dat, in tegenstelling met hetgeen VULCAN (*loc. cit.*, p. 196-197) beweert, de partij die weigert de beslissing van het Hof na te leven, de nietigheid ervan niet voor de Veiligheidsraad kan inroepen. Immers uit het oogpunt van VULCAN zou de Veiligheidsraad aldus verheven worden tot een soort Hof van Cassatie, hierbij klaarblijkelijk uit het oog verliezend dat de Veiligheidsraad een *politiek* orgaan is. Zie : SCHACHTER, O., *loc. cit.*, p. 20-21 en TUNÇEL, E., *op. cit.*, p. 70.

(203) ROSENNE, S., *loc. cit.*, p. 573.

(204) Met dien verstande evenwel dat de Veiligheidsraad, indien alle partijen die in het geschil betrokken zijn hiermede hun instemming betuigen, een oplossing van het geschil zou kunnen aanbevelen, die verschilt van die welke door het Hof wordt voorgeschreven. Zie in dit verband : DUBISSON, M., *op. cit.*, p. 274.

(205) Zie : KERLEY, E., « Ensuring compliance with judgments of the International Court of Justice », in : *The Future of the International Court of Justice*, ed. by L. GROSS, Dobbs Ferry, Ocean Publications, 1976, p. 277 en SCHACHTER, O., *loc. cit.*, p. 21.

(206) Artikel 39 : « Le Conseil de sécurité constate l'existence d'une menace contre la paix, d'une rupture de la paix ou d'un acte d'agression et fait des recommandations ou décide quelles mesures seront prises conformément aux Articles 41 et 42 pour maintenir ou rétablir la paix et la sécurité internationale ».

(207) Artikel 41 : « Le Conseil de sécurité peut décider quelles mesures n'impliquant pas l'emploi de la force armée doivent être prises pour donner effet à ses décisions, et peut inviter les Membres des Nations Unies à appliquer ces mesures. Celles-ci peuvent comprendre l'interdiction complète ou partielle des relations économiques et des communications ferroviaires, maritimes, aériennes, postales, télégraphiques, radio-électriques et des autres moyens de communication, ainsi que la rupture des relations diplomatiques ».

(208) Artikel 42 : « Si le Conseil de sécurité estime que les mesures prévues à l'Article 41 seraient inadéquates ou qu'elles se sont révélées telles, il peut entreprendre, au moyen de forces aériennes, navales ou terrestres, toute action qu'il juge nécessaire au maintien ou au rétablissement de la paix et de la sécurité internationales. Cette action peut comprendre des démonstrations, des mesures de blocus et d'autres opérations exécutées par des forces aériennes, navales ou terrestres des Membres des Nations Unies ».

Ofschoon ook Kelsen dit standpunt bijtreedt (209), zijn wij een andere mening toegedaan. De reden is hiervoor eenvoudig : artikel 94, lid 2 van het Charter zou volkomen overbodig zijn mocht de Veiligheidsraad onder deze beschikking slechts dezelfde maatregelen kunnen nemen als die welke hij reeds onder de hoofdstukken VI en VII van het Charter kan nemen. Bijgevolg wordt, logischerwijs, het optreden van de Veiligheidsraad in het kader van artikel 94, lid 2 van het Charter niet beperkt door de hoofdstukken VI en VII (210).

Uit het voorgaande blijkt overduidelijk dat het optreden van de Veiligheidsraad onder artikel 94, lid 2 inderdaad met zoveel theoretische en praktische moeilijkheden gepaard gaat, dat ten zeerste aan het utilitair karakter van een dergelijk optreden kan getwijfeld worden. Indien we deze moeilijkheden samenvatten, komen we tot het volgende besluit : vooreerst bezit de Veiligheidsraad een volkomen discretionaire bevoegdheid om al dan niet op te treden; indien hij wenst op te treden, dan kan dit optreden verlamd worden door het *veto* van een permanent lid; indien geen *veto* gehanteerd wordt, kan de Veiligheidsraad zijn optreden beperken tot een niet-juridisch bindende aanbeveling (211); indien hij daarentegen wenst op te treden bij wijze van juridisch bindende beslissingen, zullen ongetwijfeld problemen ontstaan omtrent de vraag welke maatregelen de Veiligheidsraad precies mag nemen onder artikel 94, lid 2 van het Charter. Bovendien blijft de fundamentele vraag nog altijd onopgelost of « ordonnanties houdende aanduiding van conservatoire maatregelen » uiteindelijk wel kunnen gelijkgeschakeld worden met « arresten », zodat artikel 94, lid 2 van het Charter ook van toepassing is voor het afdwingen van deze ordonnanties houdende aanduiding van conservatoire maatregelen. In dit verband had de Veiligheidsraad er in het verleden misschien goed aangedaan, overeenkomstig artikel 96, lid 1 van het Charter (212) een advies aan het Hof te vragen of hij al dan niet kon optreden onder artikel 94, lid 2 om niet alleen de « arresten » maar ook de « beslissingen » van het Hof af te dwingen (213).

(209) *Op. cit.*, p. 541.

(210) In dezelfde zin : ARBOUR, J. M., *loc. cit.*, p. 557; BENTWICH, N., and MARTIN, A., *A commentary on the Charter of the United Nations*, London, Routledge and Kegan, 1951, 2^e ed., p. 168; DUBISSON, M., *op. cit.*, p. 274; GOODRICH, L., HAMBRO, E. and SIMONS, A., *op. cit.*, p. 557; PINTO, R., *op. cit.*, p. 227-228; ROSS, A., *Constitution of the United Nations, Analysis of structure and function*, København, E. Munksgaard, 1950, p. 102-103; SLOAN, F., « Enforcement of Arbitral Awards in International Agencies », *The Arbitration Journal*, 1948, p. 145-146; SCHACHTER, O., *loc. cit.*, p. 21.

(211) Het weze herhaald dat het belang van een dergelijke niet-juridisch bindende aanbeveling, als beroep op de internationale publieke opinie, op het morele vlak niet dient onderschat te worden.

(212) Artikel 96, lid 1 : « L'Assemblée générale ou le Conseil de sécurité peut demander à la Cour internationale de Justice un avis consultatif sur toute question juridique ».

(213) Een dergelijk voorstel werd reeds geformuleerd door de vertegenwoordiger van Ecuador tijdens de debatten die plaats grepen in de Veiligheidsraad naar aanleiding van de Iraanse weigering om de door het Hof in de *Anglo-Iranian Oil Co*-zaak aangeduide conservatoire maatregelen na te leven. De Veiligheidsraad ging echter op dit voorstel niet in. Zie : *C.S., Procès-verbaux officiels*, 6e année, 562e séance, p. 8.

Uiteindelijk heeft het onderscheid, zoals het door lid 1 en lid 2 van artikel 94 van het Charter gemaakt wordt, tussen de « beslissingen » en de « arresten » minder belang, aangezien algemeen wordt aangenomen dat ook op de Veiligheidsraad kan beroep gedaan worden op basis van de Hoofdstukken VI en VII van het Charter (214). De Veiligheidsraad kan in dat geval optreden ongeacht het een « arrest » of een « beslissing » van het Hof betreft; wel is in dergelijk geval dan vereist dat door de niet-uitvoering van arrest of beslissing, de internationale vrede en veiligheid in het gedrang wordt gebracht (215).

Ofschoon het Charter slechts *expressis verbis* aan de Veiligheidsraad onder artikel 94, lid 2 een afdwingende bevoegdheid toekent, zou het verkeerdt zijn te concluderen dat de Veiligheidsraad op dit gebied een monopolie zou bezitten (216). Ook aan de Algemene Vergadering (217), de Economische en Sociale Raad (218), de Voogdijraad (219) en zelfs aan het Secretariaat (220) werden desbetreffend, weliswaar onrechtstreeks, zekere prerogatieven toegekend. Bepaalde Gespecialiseerde Organisaties stellen in hun *Oprichtingsakten* eveneens bevoegdheden vast voor hun organen in het geval de beslissingen van het Hof niet werden nageleefd (221).

In de veronderstelling dat deze prerogatieven en bevoegdheden niet alleen betrekking zouden hebben op de arresten van het Hof, maar ook op de ordonnanties houdende aanduiding van conservatoire maatregelen (waarvoor echter — het weze nogmaals herhaald — helemaal geen aanwijzing bestaat); lijkt het mij ten zeerste twijfelachtig of dergelijke afdwingingsmechanismen in de toekomst ooit met succes zullen kunnen gehanteerd worden (222). Immers, aangezien de Veiligheidsraad er hoogstwaarschijnlijk

(214) COOATRE-ZILGIEN, A., « Les mesures conservatoires décidées par le juge ou par l'arbitre international », *loc. cit.*, p. 46; DUBISSON, M., *op. cit.*, p. 274; KELSEN, H., *op. cit.*, p. 542; TUNÇEL, E., *op. cit.*, p. 109; GUYOMAR, G., *Commentaire du Règlement de la Cour internationale de Justice. Interprétation et pratique*, p. 6.

(215) Of de internationale vrede en veiligheid effectief in het gedrang zijn gebracht in geval van niet-uitvoering van het arrest of de beslissing, zal vanzelfsprekend steeds aanleiding geven tot betwisting, aangezien een dergelijke vaststelling zeer subjectief is. Zo is TUNÇEL (*op. cit.*, p. 109) van mening dat de weigering van de Iraanse Regering om de in de *Anglo-Iranian Oil Co*-zaak aangeduide conservatoire maatregelen na te leven, helemaal geen bedreiging voor de internationale vrede en veiligheid betekende.

(216) Zie: DUBISSON, M., *op. cit.*, p. 275; NANTWIL, E., *op. cit.*, p. 154 sq; ROSENNE, S., *The Law and Practice of the International Court*, p. 155-156; REISMAN, W., *op. cit.*, p. 729 sq; SCHACHTER, O., *loc. cit.*, p. 24; TUNÇEL, E., *op. cit.*, p. 74 sq.

(217) Artikels 10-11 en 12 van het Charter.

(218) Artikel 62 van het Charter.

(219) Artikel 87 van het Charter.

(220) Artikel 99 van het Charter.

(221) Zie bijvoorbeeld: art. 33 van de Constitutie van de Internationale Arbeidsorganisatie; de artikels 87-88 van de Constitutie van de Internationale Burgerlijke Luchtvaartorganisatie.

(222) In de veronderstelling dat deze UNO-organen toch zouden optreden, dient met de volgende bedenking terdege rekening gehouden te worden: « Needless to say, the general principles applicable to define the permissible attitude of the Security Council towards decisions of the Court are equally applicable to delimit the permissible attitude of the other organs. The

niet zou in slagen in deze materie op te treden, is het illusoir te veronderstellen dat de andere organen dit wel zouden kunnen, aangezien de middelen waarover deze hiertoe beschikken, heel wat minder afdoend zijn (223).

Aangezien, zoals reeds gezegd, het Hof zelf de niet-uitvoering van de conservatoire maatregelen niet op het vlak van de procedure bestraft (224) en aangezien deze geïnstitutionaliseerde afdwingingsmechanismen zo goed als ineffectief zijn, dient een partij zelf, in het geval de tegenpartij weigert de aangeduide conservatoire maatregelen na te leven, voor de naleving van deze conservatoire maatregelen te zorgen. Hiervoor beschikt zij, naar de mening van Tunçel over « toutes les mesures nécessaires à la réalisation d'une telle décision. Toutefois, il ne (peut) recourir à la force armée contre l'Etat récalcitrant ... » (225).

Ofschoon deze bewering niet absoluut verkeerd is (225bis) toch dient erop gewezen te worden dat, rekening houdend met de algemene theorie der conservatoire maatregelen, een zekere gematigdheid én voorzichtigheid hier zeker niet misplaatst zullen zijn. Zo mag de partij die conservatoire maatregelen wenst af te dwingen niet uit het oog verliezen dat conservatoire maatregelen essentieel van voorlopige aard zijn en bijgevolg plots kunnen gewijzigd of opgeheven worden al naargelang de gewijzigde omstandigheden; bovendien is het tevens mogelijk dat het rechtsprekend orgaan zichzelf later onbevoegd verklaart of de tegenpartij in het gelijk stelt, zodat de conservatoire maatregel meteen opgeheven wordt. Een té doortastend optreden van de afdwingende partij kan aldus de wrevel van de tegenpartij opwekken, zodat het geschil in de loop van de procedure danig verergerd, met als gevolg dat de taak van het rechtsprekend orgaan uiteindelijk fel bemoeilijkt en zelfs onmogelijk wordt gemaakt. Deze gematigdheid en voorzichtigheid impliceren dan weer niet dat een Staat die poogt de aangeduide conservatoire maatregelen af te dwingen, zich dient te beperken tot zuiver diplomatieke methodes (226). Zo gebruikte Groot-Brittannië bijvoorbeeld, mijns inziens volkomen terecht, zekere economische dwangmaatregelen tegen de Iraanse Regering toen deze weigerde de verblijfsvergunning te verlengen van het personeel van de *Anglo-Iranian Oil Co*

legitimate focal point of their attention can never be the judgment itself but its consequences, and their recommendations (normally they never have power to take binding decisions) can at the most have a suspensive or moratory effect on the judgment » (ROSENNE, S., *op. cit.*, p. 155). Zie ook : DUBISSON, M., *op. cit.*, p. 275.

(223) Zowel de Algemene Vergadering, de Economische en Sociale Raad en de Voogdijraad kunnen in deze materie slechts aanbevelingen doen, hetgeen de Secretaris-Generaal zelfs nog niet kan.

(224) Zie *supra*.

(225) *Op. cit.*, p. 108.

(225bis) Zie echter de individuele opinie van LACHS in de zaak *Personnel diplomatique et consulaire des Etats-Unis à Téhéran* (C.I.J. *Recueil* 1980, p. 48) : « Par ailleurs un demandeur ne saurait, après avoir introduit l'instance, prendre des mesures unilatérales d'ordre militaire ou autre comme s'il n'y avait pas d'instance en cours ».

(226) Dit schijnt eerder de mening van ROSENNE (*op. cit.*, p. 151) te zijn.

met als gevolg dat de uitvoering van de ordonnantie houdende aanduiding van conservatoire maatregelen *in casu* onmogelijk werd (227) (228).

BESLUIT.

De twijfel omtrent de exacte juridische draagwijdte van een ordonnantie houdende aanduiding van conservatoire maatregelen heeft ongetwijfeld bijgedragen tot de algemene verwarring en onzekerheid die omtrent het begrip « conservatoire maatregelen » alom heerst. Het is onze mening dat evenveel argumenten pleiten vóór het bindend karakter als voor het niet-bindend karakter der conservatoire maatregelen. Het komt ons echter als meer verantwoord voor mocht, op basis van effectiviteitsoverwegingen aan de door het Hof aangeduide conservatoire maatregelen een effectief bindend karakter worden toegekend. Dit impliceert daarom nog niet dat het Statuut van het Hof in die richting dient geamendeerd te worden. Om redenen van politieke, tactische en rechtspsychologische aard lijkt het ons meer aangewezen dat partijen zelf *expressis verbis* in een of andere tekst het verbindend karakter der conservatoire maatregelen *a priori* zouden aanvaarden.

Het probleem der afdwingbaarheid der conservatoire maatregelen stelt zich, in de mate van het mogelijke, noch scherper. Aangezien wij om redenen van theoretische en praktische aard ten zeerste betwijfelen of de geïnstitutionaliseerde afdwingingsmechanismen, vermeld in het Charter, wel effectief zijn (in de veronderstelling dan nog dat deze van toepassing zijn voor het afdwingen van ordonnanties houdende aanduiding van conservatoire maatregelen) en aangezien het Hof zelf de niet-naleving der aangeduide conservatoire maatregelen niet op het procedurevlak afstraft, zijn de partijen in deze materie op zichzelf aangewezen. Fundamenteel is echter dat zij hierbij binnen de grenzen blijven van de algemene theorie der conservatoire maatregelen en van de geldende regels van het volkenrecht.

(227) Concreet gezien weigerde Groot-Brittannië Iran nog langer faciliteiten toe te kennen voor de conversie van sterling in dollars, alsook de levering van zekere zeldzame goederen. Zie : *Anglo-Iranian Oil Co, C.I.J. Mémoires*, p. 69, p. 138-139.

(228) Wat betreft de door de Verenigde Staten gehanteerde drukkmiddelen in de zaak *Personnel diplomatique et consulaire des Etats-Unis à Téhéran : C.I.J. Recueil 1980*, p. 17-18 en 43-44. Het Hof maakt hierbij klaarblijkelijk een onderscheid tussen de diplomatieke, administratieve en economische dwangmaatregelen en de militaire.